

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ
КОМУНІКАЦІЙ КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
ПЕРЕКЛАДУ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Л.Г. Буданова
« _____ » _____ 2023 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

**ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА
ЛІТЕРАТУРИ (ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША –
АНГЛІЙСЬКА»**

**Тема: *ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ВІЙНА У ТЕКСТАХ
СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ АТ АНГЛОМОВНИХ
ПІСЕНЬ***

Виконавець: студентка групи ФЛ-201«М» МАЛИНЕВИЧ ЛІЛІАНА ЛЮБОМИРІВНА

Керівник: канд. філол. наук, доцент ПЛЕТЕНЕЦЬКА ЮЛІЯ МИКОЛАЇВНА

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

Кафедра англійської філології і перекладу

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Л.Г. Буданова

« _____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання дипломної роботи

Малиневич Ліліани Любомирівни
(прізвище, ім'я, по батькові випускника в родовому відмінку)

1. Тема дипломної роботи: “Вербалізація концепту ВІЙНА у текстах сучасних українськомовних та англійськомовних пісень” затверджена наказом ректора від « _____ » _____ 2023 р. № _____
2. Термін виконання роботи: з _____ по _____
3. Вихідні дані роботи: Особливості пісень відображають емоційну сферу, сприйняття та інтерпретацію війни в різних суспільствах параметрами, так і сукупною дією культурологічних чинників. Вербалізація концепту ВІЙНА відбувається за допомогою різних лексичних та стилістичних засобів. Аналіз англійських пісень про війну дозволяє порівняти різні культурні підходи до вербалізації концепту ВІЙНА. Це сприяє збагаченню культурного діалогу та взаєморозумінню між народами.
4. Зміст роботи: Розділ 1. Теоретичне обґрунтування концепту ВІЙНА у текстах пісень. Розділ 2. Методологічні засади дослідження вербалізації концепту ВІЙНА

текстах сучасних українськомовних та англomовних пісень. Розділ 3. Аналіз концепту ВІЙНА текстах українських та англійських пісень .

5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: Додаток А. Художні засоби-вербалізатори концепту ВІЙНА; Додаток Б. Універсальні засоби вербалізації концепту ВІЙНА; Додаток В. Відсоткове співвідношення частоти використання художніх засобів як способу вербалізації концепту ВІЙНА; Додаток Г. Таблиця візуального представлення етапів та методів роботи. Додаток Д. Концептуальні метафори, що відображають концепт ВІЙНА в англomовній картині світу. Додаток Е. Художні засоби-вербалізатори концепту ВІЙНА в англійських піснях.

6. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1	Підготувати та узгодити розширений план-конспект дипломної роботи.	до 16.10	
2	Підготувати чорновий варіант роботи	до 20.11	
3	Урахувати рекомендації наукового керівника, опрацювати та внести результати додаткових досліджень, що проводилися під час переддипломної практики, підготувати чистовий варіант роботи.	до 27.11	
4	Оформити чистовий варіант роботи та подати його науковому керівникові для підготовки відгуку та організації рецензування.	до 04.12	
5	Подати роботу до комісії з попереднього захисту дипломних робіт.	до 11.12	

6	Подати остаточний варіант роботи в оправі, а також повний пакет супровідних документів на випускову кафедру.	за тиждень до початку роботи ЕК	
---	--	---------------------------------	--

7. Консультація з окремого(мих) розділу(ів):

Назва розділу	Консультант (посада, ПІБ)	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв

8. Дата видачі завдання: « _____ » _____ 2023 р.

Керівник дипломної роботи _____

(підпис керівника)

Плетенецька Ю.М.

(П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____

(підпис випускника)

Малиневич Л.Л.

(П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота «ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ВІЙНА У ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ТА АНГЛОМОВНИХ ПІСЕНЬ»: 101 с., 4 табл., 2 графіки, 106 літературних джерел.

Об'єкт дослідження: лінгвокогнітивні особливості сучасних українських та англійських пісень.

Мета роботи: встановити та дослідити засоби вербалізації концепту ВІЙНА в текстах сучасних українських та англійських пісень та аналіз їхньої семантичної навантаженості.

Методи дослідження: до загальнонаукових методів увійшли метод спостереження, дедукція, індукція, системний, описовий, зіставний методи, а також методи класифікації та кількісний аналіз. Серед залучених нами спеціально-лінгвістичних методів стали метод суцільної вибірки, аналіз словникових дефініцій та компонентний аналіз.

Результати магістерської роботи рекомендується використовувати в практичній діяльності як при подальшому розробленні та вивченні концепту ВІЙНА у пісенних текстах, так і для теоретичних наукових робіт.

КОНЦЕПТ, ПІСЕННИЙ ТЕКСТ, ВЕРБАЛІЗАЦІЯ, ХУДОЖНІ ЗАСОБИ, ЛІНГВОМЕНТАЛЬНІСТЬ, ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ, КУЛЬТУРА, СИМВОЛ, ОБРАЗ.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ПІСЕННИЙ ТЕКСТ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	8
1.1 Пісня як культурний феномен та виразник суспільної свідомості.....	8
1.2 Поняття «концепт» та методи його вивчення у лінгвістичних дослідженнях...	15
1.3 Концепт ВІЙНА у лінгвоментальності українців та англомовних народів.....	20
РОЗДІЛ ІІ. МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ ВІЙНА В ТЕКСТАХ ПІСЕНЬ	29
2.1 Методи та критерії відбору матеріалів дослідження.....	29
2.2 Методика виконання зіставного аналізу вербалізації концепту ВІЙНА у пісенних текстах	32
РОЗДІЛ ІІІ. АНАЛІЗ КОНЦЕПТУ ВІЙНА У ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ПІСЕНЬ	36
3.1 Універсальні засоби вербалізації концепту ВІЙНА.....	36
3.2 Національно-специфічні риси концепту ВІЙНА.....	54
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	89
Додаток А.....	90
Додаток Б.....	93
Додаток В.....	94
Додаток Г.....	95
Додаток Д.....	96
Додаток Е.....	98

ВСТУП

Протягом всієї історії музика відігравала значну роль у відображенні й охопленні суті суспільного досвіду, боротьби та прагнень. В Україні, країні з багатою культурною спадщиною та бурхливою історією, музика часто була засобом вираження глибоких емоцій і вирішення складних питань. Варто зазначити, що пісні мають велике значення в українській мові. Вони сприяють її розповсюдженню та підтримці, оскільки музика може бути потужним засобом навчання мови і збагачення словникового запасу. Виконуючи українські пісні, люди активно використовують мову, знайомляться з поетичними засобами, граматичними правилами та особливостями вимови. З давніх часів і до сьогодні українські автори пісень застосовують свою майстерність, щоб висловити колективну свідомість, особливо під час конфліктів і війни.

Війна впливає на життя людей, їхні емоції, почуття та світогляд. Вона викликає біль, страждання та втрату, але також може спонукати до солідарності, героїзму та прагнення до миру. Сучасні українські пісні стали важливим інструментом для вираження цих почуттів та передачі повідомлення про війну.

Українські музиканти використовують різні способи вербалізації концепту ВІЙНА у своїх текстах. Деякі пісні розповідають про особистий досвід війни, про життя на передовій, про боротьбу та втрати. Їхні тексти повідомляють про несправедливість війни та бажання завершити конфлікт. Інші пісні можуть мати більше абстрактний підхід, символічно відображаючи війну як боротьбу за свободу, правду або справедливість.

Окрім цього, музика дозволяє виразити надію на майбутнє, на мир та злагоду. У піснях можна знайти образи солдатів-героїв, які борються за свою країну, а також образи людей, які віддали своє життя за мир та свободу. Такі пісні стають підтримкою для воїнів, родин, які втратили своїх близьких та всього українського народу.

Актуальність теми. Війна Росії проти України викликала відчутні зміни у багатьох аспектах суспільного життя, зокрема в культурній сфері. Інформаційний, культурний, територіальний, історичний та мовний фронти стали об'єктами російської агресії. Культура, зокрема музика, стала потужною зброєю у цій війні. Музика тепер є абсолютно україномовною та такою, що транслює українську ідею та осмислює жахи війни, з якими українці стикаються щодня. Аналіз українських та англійських пісень є актуальним через дослідження способів, за допомогою яких вживаються лексичні одиниці, пов'язані з війною, у текстах пісень. Вживання специфічних слів, термінів та виразів може розкрити нюанси сприйняття та вираження концепту. Вивчення структури текстів пісень про війну допоможе зрозуміти як вони організовані, які мовні засоби використовуються для підкреслення теми, як виражаються метафори, символіка та інші лінгвістичні елементи. Розгляд значень та семантичних взаємозв'язків слів і фраз, пов'язаних із війною дасть можливість з'ясувати, як концепт ВІЙНА тлумачиться та репрезентується лінгвістично у контексті пісень.

Для українців початок 2022 року був ознаменований кардинальними суспільними змінами, котрі торкнулися абсолютно всіх областей життя людей. Війна завжди приносить нові реалії, до яких приходиться звикати і ставати їх частиною. Мова – важлива складова культури, носій нематеріальної спадщини народу. Мова і нація не існують одне без одного. Загарбницька війна Росії проти України змінила хід історії і збагатила українську культуру безліччю різноманітних пісень. Саме вони допомагали українцям не здаватись і відроджувати свою міць.[23]

Війна є частою темою в англійських піснях, оскільки вони можуть слугувати своєрідним архівом історії та подій. Пісні фіксують мовні зміни, а також переживання та точки зору тих, хто пережив воєнні події, і можуть допомагати в збереженні пам'яті про них.

До дослідження пісні як культурного феномену зверталася низка дослідників, зокрема В. Андрущенко [1], І. Бобул [5], В. Верьовкіна [12], С. Виткалова [13], О.

Воробйова [14], Л.Копаниця [25], В. Марченко [30], В. Панченко [33], Л. Сбітнєва [36], А. Фурдичко [41] та ін.

Концепт ВІЙНА має універсальний та індивідуальний характер, який варіюється в залежності від кожного народу та навіть кожної окремої людини. Універсальний аспект полягає в тому, що всі народи світу в історії переживали війни та часто стикалися з конфліктами з іншими народами протягом десятиліть. Однак, кожен народ має свій унікальний підхід до цього концепту, і ВІЙНА має власні особливості та значення, які визначаються контекстом національної історії.

У нашій роботі важливими є праці та міркування науковців, котрі працюють у царині когнітивної лінгвістики та концептології: О. Антонової [2], Г. Заньковської [19], О. Колесник [23], А. Мартинюка [29], А. Огар [31], М. Полюжин [34], А. Приходько [35], Дж. Лакофф [49, 50], С. Пінкер [51], П. Тагард [52], К. Вільям і Д. Алан Круз [47]. Для ґрунтовнішого опрацювання теми ми також зверталися до довідкових видань (словників, посібників, підручників) авторів Л. Дротянко [95], В. Жайворонок [96], В. Жуковська [97], М. Кочерган [99; 100].

Мета дослідження – встановити та дослідити засоби вербалізації концепту ВІЙНА в текстах сучасних українських та англійських пісень та провести аналіз їхньої семантичної навантаженості. Ми спробуємо розкрити, які слова, образи та символи використовуються для передачі почуттів, думок та емоцій, пов'язаних з війною.

Для досягнення поставленої мети маємо виконати такі **завдання**:

- розглянути пісню як культурний феномен та виразник суспільної свідомості;
- розглянути поняття «концепту» та методи його вивчення у лінгвістичних дослідженнях;
- дослідити, як концепт ВІЙНА відображається в лінгвоментальності сучасних українців та англомовних народів;
- встановити та проаналізувати універсальні засоби вербалізації концепту ВІЙНА в текстах українських та англійських пісень;

– встановити та проаналізувати національно-специфічні засоби вербалізації концепту ВІЙНА в текстах українських та англійських пісень.

Об’єкт дослідження – лінгвокогнітивні особливості сучасних українських та англійських пісень.

Предмет дослідження – засоби вербалізації концепту ВІЙНА у текстах сучасних українських та англійських пісень.

Методи дослідження – до загальнонаукових методів увійшли метод спостереження, дедукція, індукція, системний, описовий, зіставний методи, а також методи класифікації та кількісний аналіз. Серед залучених нами спеціально-лінгвістичних методів стали метод суцільної вибірки, аналіз словникових дефініцій та компонентний аналіз.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що було доповнено розуміння концепту ВІЙНА на прикладі сучасних пісень (котрі вийшли після 24 лютого 2022 року), проаналізовано засоби вербалізації концепту ВІЙНА в англійських текстах пісень та проаналізовано здатність пісні до швидкого реагування та відображення травматичних суспільно-політичних подій.

Теоретичне значення полягає у дослідженні та аналізі способів вираження концепту ВІЙНА у текстах сучасних українськомовних пісень. Робота має на меті аналізувати мовні засоби, образи та символи, що використовуються для вираження цього концепту в текстах пісень.

Практичне значення отриманих результатів визначається тим, що результати роботи можна використати як при подальшому розробленні та вивченні концепту ВІЙНА у пісенних текстах, так і для теоретичних наукових робіт.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження оприлюднено на VI Міжнародній науково-практичній конференції “Modern problems of science, education and society” (4-6.12.2023, Київ, Україна).

Публікація отриманих результатів. Основні результати дослідження

опубліковано у збірнику статей VI Міжнародної науково-практичної конференції “Modern problems of science, education and society” (4-6.12.2023, Київ, Україна).

Малиневич Л. Л. Вербалізація концепту «війна» у текстах сучасних українськомовних та англомовних пісень: збірник статей VI Міжнародної науково-практичної конференції “Modern problems of science, education and society”. Україна, Київ, 4-6.12.2023. С. 499-504.

Обсяг і структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та трьох додатків. Загальний обсяг роботи становить 101 сторінку, з них 88 сторінок – основного тексту. Список використаних джерел налічує 106 позицій, з них 52 – наукові праці, 42 – джерела ілюстративного матеріалу, 6 – довідкова література, 6 – Інтернет-джерела.

РОЗДІЛ І. ПІСЕННИЙ ТЕКСТ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1.1 Пісня як культурний феномен та виразник суспільної свідомості

Сила української пісні та української музики здобула незалежність першою, ніж незалежність України, як країни. Так як вміє об'єднати наша пісня, не може об'єднати ніщо. Ми співаємо за столом, ми співаємо на стадіоні, Майдані і концерті. Коли звучить «Червона Рута», то здригаються Карпати й тремтять наші серця. Коли звучить «Україно» Петриненка, то розкривається наша душа і прокидається гордістю за свою країну. Коли звучить «Гуцулко Ксеню», поринаєш у вимір гірських полонин. З піснею українці йшли на війну, і з піснею обов'язково переможемо війну сьогоднішню. Історію держави накладає її музична спадщина.

Такої сильної музичної спадщини немає жодна нація. Саме в Україні найбільша спадщина народних пісень. Лише у фонотеці ЮНЕСКО більше 15 тисяч українських пісень, це втричі більше, ніж співоча Італія. А скільки ще авторських пісень, переписаних поколіннями. Пісня-танго про гуцулку Ксеню, досі натхненно звучить поза межами нашої країни.

Справжній прорив в українській естраді приносить В. Івасюк. Його «Червона Рута» вже понад 50 років об'єднує українців по всьому світу. Українська музика здобула незалежність першою, ніж незалежність країни. У 80-тих Т. Петриненко пише свою «Україно», але кілька років текст пісні лежить у шухляді. Врешті, ризикуючи, її ставлять у ефір. 1987 р. вона пробуджує країну. Автор пісні хотів передати і проявити любов піснею до своєї країни.

На фестивалі «Червона Рута» 1989р. вперше, публічно, звучить гімн України. Завдяки цій пісні відбулася культурна революція, перші кроки до суцільної незалежності України. Молодь зрозуміла, що вона є потужною силою. Молоді музиканти прагнули позбутися провінційності. Легендарні «ВВ» одні з перших міксують етнічні мотиви з рок-ен-ролом («Весна») і потрапляють на європейську сцену.

Вільні від цензури зірки пишуть перші хіти: романтичні балади («Зіронька» О. Пономарьова, «Спи собі сама» Скрыбіна). А нестримні «Дикі танці» Руслани, яка перемогла на Євробаченні-2004, викликали в українців гордість за державу.

Того ж року, Руслана разом з іншими артистами, стояли на помаранчевій сцені. Пісня стала зброєю мітингарів - мирною зброєю. Вдруге, виконавці зігрівали велелюдний євромайдан у 2013р. «Океан Ельзи» вперше, за 10 років об'єднав гурт на підтримку революціонерів. Тисячі людей, які мали різні політичні погляди, які тоді прийшли на концерт гурту, на підтримку майдану, назвали цей концерт «Важливі речі об'єднують».

Варто би розглянути особливості мови пісень, адже українська мова відіграє важливу роль у творчості українських пісень, і має свої особливості, які роблять її впізнаваною та унікальною. Розглянемо деякі особливості мови українських пісень:

- **Фонетика:** Наша мова має свою власну систему звуків, яка включає м'які та тверді приголосні, а також голосні звуки. Ці фонетичні особливості можуть бути відтворені українськими співаками у виконанні пісень.
- **Інтонація:** Має характерну мелодичність і ритмічність, які відображаються у пісенному співі. Інтонація в українських піснях може мати емоційне забарвлення та допомагати передати почуття і настрої.
- **Лексика:** Пісні часто використовують багатство української лексики, включаючи архаїчні слова та фразеологізми. Це може створювати особливу атмосферу та додавати пісням поетичності.
- **Поетична структура:** Багато українських пісень мають поетичну структуру, використовуючи риму, метру та лад. Такі елементи додають ритму та мелодичності пісні, роблять текст більш запам'ятовуваним та виразним.
- **Тематика:** Українські пісні відображають різноманітні теми, пов'язані з українською культурою, історією, природою та почуттями. Часто вони відображають національну гордість, любов до рідної землі та бажання свободи.

- Епічність: Пісні українською часто мають епічний характер і розповідають історії про подвиги героїв, військові події або важливі історичні події. Це додає їм глибини та емоційності.

У драматичні часи початку війни, саме пісня єднає націю на стадіонах, згуртовує схід та захід, дає силу боротися далі.

Відтепер українська пісня стає більше, ніж просто музика. Зараз українські пісні актуальні, модні та потрібні. Українці, наче прокинулися зі сну, вони відчули ядро сили української пісні.

Музика пише сучасну історію. У піснях все частіше можна зустріти слова про війну і про трагедію кримських татар. Пісня Jamalu «1944» витончено нагадала всій Європі про сучасну окупацію Криму.

Нове покоління артистів повертає в музику фольклорні мотиви і досягає колосального успіху (Go_A «Шум»). А древні співи ДахиБрахи стають саундтреками голлівудського кіно («Фарго»). Цей гурт-феномен не покидає світових сцен, при кожному виступі підіймає синьо-жовтий прапор, намагаючись спинити ворога на своєму, співочому фронті.

Наші пісні давно без кордонів. Їх звучання передає світу ритм українського серця. Кажуть, українці – співоча нація, та іноді думається, що саме сила нашої пісні у вибуховій трелі цимбал та глибокий подих трембіти і створили із нас велику націю.

Пісня завжди супроводжувала українців у їхньому житті. Від найдавніших часів, пісня була та залишається частиною як святкових і урочистих, так і повсякденних митей життя людини. Українська музична культура є невід’ємною складовою української національної культури. Це мистецтво пронизує практично всі сфери життя українців і відображає національні ідеї та культуру мислення українців, а також сприяє зміцненню культурно-національної єдності. Як національне та самобутнє явище, пісенне мистецтво завжди супроводжує різні покоління українців.

С. Єрмоленко стверджує, що центральне місце у житті українського народу займає саме пісня. Дослідниця звертає увагу на те, що пісня була та залишається

частиною повсякденного життя українців, а також є потужним чинником та складовою української культурної спадщини: «Краса й поезія народжують теж високе й поетичне.» [17, с. 116].

Пісенна творчість, як специфічний вид людської діяльності та мислення, має багату історію і глибоко вкорінена в матеріальне та духовне життя людей. За довгий період часу цей вид творчості став важливим для суспільства, як джерело відображення ментальних особливостей, національної свідомості, філософських, релігійних та морально-етичних поглядів епохи, що панували в ній. Пісенна народна творчість сильно впливала на духовний світ людини та її відносини зі суспільством, допомагала формувати адекватне сприйняття соціуму, моральну позицію, позитивне ставлення до національних традицій та загальнолюдських цінностей.

Сучасна культурологічна література зосереджується на проблемі творчості, як основі буття людини та світу, оскільки вона є складним видом діяльності.

Філософське розуміння творчості пов'язує її з соціальним розвитком людини, її творчими силами та здібностями [42, с. 72]. Діяльний підхід підкреслює, що творчість породжує щось якісно нове, що не існувало раніше. Досліджуючи цю категорію, важливо враховувати контекст органічного почуття причетності до явищ та подій культури. Творчість можна розглядати як одну з форм самовираження, саморозвитку та самоствердження людини. Вона також може бути здатністю людини створювати нову реальність або процесом пізнання світу через художню інтуїцію [41, с. 116].

На думку А. Фурдичко, пісенна творчість є «найважливішим засобом подолання духовної інертності особистості, однією з найважливіших умов її повноцінного розвитку, запорукою інкультурації та соціалізації, адаптації до динамічних культурно-історичних умов» [41, с. 116]. Цей вид творчості є носієм знань, які грають важливу роль у формуванні культури особистості. А. Фурдичко вказує на поліфункціональність пісні та перераховує такі її функції: філософсько-культурологічну, етико-гуманістичну, гуманітарну, виховально-рефлексивну,

особистісно-розвиваючу, культурно-комунікативну та функцію розвитку художньо-творчих здібностей [41, с. 117-118].

На сучасному етапі розвитку української культури естрадна музика та її жанри становлять переважну більшість музичної творчості. І. Бобул оцінює естрадну музику як розгалуження широкого явища масової культури [5, с. 192]. Про кореляцію масової культури та сучасної естрадної музики К. Грицюк та М. Мельник пишуть: «Естрада як мистецьке явище є важливою складовою культурного життя України, що функціонує на перетині масової та елітарної культур.» [16, с. 17].

Отже, українська національна культура неможлива без української музичної культури, яка має багату історію. Пісенна творчість, як важлива форма людської діяльності та мислення, є невід'ємною частиною матеріального та духовного життя людей. Протягом багатьох років цей вид творчості став важливим для суспільства, як відображення ментальних особливостей, національної свідомості, філософських, релігійних та морально-етичних поглядів того часу.

В. Марченко, проаналізувавши різні підходи до вивчення пісенного дискурсу, наводить три ключі дефініції, якими можна окреслити термін «пісенний дискурс»:

1) «складна лінгвoseміотична система, що являє собою синтез вербального й музичного компонентів, виступає як продукт і медіатор соціально та культурно зумовленої комунікації»;

2) «креолізований продукт соціально й ситуативно зумовленої комунікації, утворений через комбінацію вербального тексту, оформленого в письмовій або усній формі, і музичного компонента»;

3) «сукупність текстів пісень що характеризуються специфічними особливостями: тематичними, лексичними, синтаксичними і т. ін., своєрідність яких може слугувати актуалізатором певного смислу, інтенцій та функцій» [30, с. 104].

Дослідники, зокрема А. Фурдичко, наголошують на важливій ролі пісень у формуванні культури особистості [41]. Із цього також випливає те, що пісні, їхні тексти, посилюють інтенції їхніх авторів та рівень популярності пісень свідчать про настрої суспільства, ступінь його свідомості.

В. Андрущенко висловлює гостру критику щодо сучасного стану української музики. Автор підносить народні пісні, пише про них, як про джерело духовності українського народу – і разом із тим відзначає, що в сучасних піснях уже зовсім не відчувається духовності чи народності [1]. Не можемо погодитися із такою критичною оцінкою стану української музики. Криза духовності та старих ідеалів є характерною не лише для сфери музики, а й для всієї культури загалом. Цей процес пов'язаний із настанням епохи постмодерну, котрий заперечує будь-які абсолютні та орієнтири. Нова епоха породжує нові цінності, котрі не є ані гіршими, ані кращими за попередні – а є просто іншими.

Проте варто погодитися із В. Андрущенко у тому сенсі, що пісня відображає культурні процеси, котрі відбуваються у суспільстві. До дослідження пісні як культурного феномену зверталася низка дослідників, зокрема В. Андрущенко [1], І. Бобул [5], В. Верьовкіна [12], С. Виткалова [13], О. Воробйова [14], Л. Копаниця [25], В. Марченко [30], В. Панченко [33], Л. Сбітнева [36], А. Фурдичко [41] та ін.

Війна Росії проти України розгорнулася на багатьох фронтах: територіальному, економічному, історичному, мовному, культурному та інформаційному. До недавнього часу найбільше поразок країна зазнавала саме на останніх двох фронтах. Пересічний українець не може кожного дня замислюватися над економічними чи мовними проблемами, зате кожного дня, приходячи додому, він умикає телевізор чи радіо й мимовільно, на підсвідомому рівні долучається до «русского мира». Для убезпечення ефірного простору та радіомовлення від пропаганди та засилля російської мови депутатами була прийнята низка відповідних законів.

Культура загалом, а музичне мистецтво зокрема, можуть бути потужними засобами пропаганди. Безперечним є те, що естрадні пісні стали зброєю в арсеналі російської пропаганди – цей процес спостерігався ще від початку 1990-х рр. [32, с. 148].

Повномасштабна війна Росії на територію України, наш, культурний простір повністю українізувався. Стосується це й музики, котра не лише стала стовідсотково

українськомовною, а й перетворилася на потужний рупор ствердження української ідеї та осмислення жахів війни, із якими нам доводиться стикатися кожного дня.

Дослідниці К. Грицюк та М. Мирослава пишуть про здатність пісень відображати та осмислювати суспільно-політичні події в країні та світі. Зокрема, вони згадують про зміни в музиці під час Помаранчевої революції 2004 року. Під час революції зростає активність патріотичного руху, який об'єднав людей навколо ідеї національно-визвольної боротьби, і музика стала неодмінною складовою цього процесу. Кожен відомий артист та музикант мав бажання виступити на сцені та підтримати громаду. Це призвело до виникнення нових жанрів та стилів під час революції, таких як пісні протесту, гімни, музичні версії революційних слоганів та помаранчеві пісні. Ці музичні композиції стали відомі як «Пісні помаранчевої революції». Під час революції з'явилося багато молодих музикантів, які швидко створили та записали кілька пісень, які стали дуже популярними серед сотень тисяч протестувальників на всіх майданах країни. Один із прикладів – відома пісня «Разом нас багато» від гурту «Гринджоли», яка стала символом та неофіційним гімном Помаранчевої революції [16, с. 19-20].

Дослідниці вказують на розгортання такого ж процесу і під час Революції Гідності у 2013-2014 роках. Музичні виступи на Євромайданах були насичені елементами народної музики та фольклору, вирізнялися використанням української традиційної мелодики. Гурт «Пікардійська терція» виконав лемківську народну пісню «Гей плине кача», що стала гімном Майдану. Українці використовували цю музику для вшанування загиблих під час Революції Гідності, а зараз – загиблих воїнів російсько-української війни [16, с. 20].

Отже, пісня може відображати культурні процеси, що відбуваються в суспільстві. До 2013 року українська культура та життя загалом були під впливом російської культури, що відображалось і в музиці. Війна Росії проти України охопила багато фронтів, зокрема територіальний, економічний, історичний, мовний, культурний та інформаційний. Культура загалом, а музичне мистецтво зокрема, стали потужними засобами пропаганди. Естрадні пісні можуть стати зброєю у руках

російської пропаганди, як це було від початку 1990-х років. Однак, з початком повномасштабної агресії Росії на територію України, наш культурний простір повністю українізувався. Це стосується і музики, яка не тільки стала стовідсотково українськомовною, а й перетворилася на потужний засіб підтримки української ідеї та осмислення жахів війни, з якими ми стикаємося щодня.

Аналізуючи перший розділ ми впевнено можемо сказати, що музика пише сучасну історію. Українська музична культура є невід’ємною складовою української національної культури. Це мистецтво пронизує практично всі сфери життя українців і відображає національні ідеї та їхню культуру мислення, а також сприяє зміцненню культурно-національної єдності. Як національне та самобутнє явище, пісенне мистецтво завжди супроводжує різні покоління українців. Українська національна культура неможлива без української музичної культури, яка має багату історію. Пісенна творчість, як важлива форма людської діяльності та мислення, є невід’ємною частиною матеріального та духовного життя людей. Протягом багатьох років цей вид творчості став важливим для суспільства, як відображення ментальних особливостей, національної свідомості, філософських, релігійних та морально-етичних поглядів того часу.

1.2 Поняття «концепт» та методи його вивчення у лінгвістичних дослідженнях

Концептуалізація світу є показником того, як люди протягом історії осмислюють дійсність, намагаються систематизувати та пояснити різні явища й процеси. Про створення концептів як про важливий складник інтерпретації світу пише І. Живіцька: «Кожна мова, як відомо, відображає спосіб сприйняття і

концептуалізацію світу тим чи тим етносом, що вирізняється своєю історією, культурою, своїми цінностями.» [18, с. 20].

Концепт стосується як загальних понять, котрі характерні для ментальності багатьох народів, так і суб'єктивного сприйняття, оскільки кожна людина по-своєму розуміє та формує для себе ті чи інші концепти.

Концепт має свою структуру та обов'язкові елементи. Концепт має «ядерно-периферійну організацію та незамкнуту структуру» [15, с. 10]. Похідні ознаки концептів є індивідуальними та такими, що варіюються. Вони залежать від умов формування концепту у свідомості кожної людини, є індивідуальними.

Концептам та методам їхнього дослідження присвячена стаття Г. Заньковської [19]. Тут дослідниця, услід за О. Селівановою, дотримується такого визначення «концепту»: «Концепт – це інформаційна структура свідомості, що являє собою структуровану сукупність знань про об'єкт концептуалізації, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії різних пізнавальних механізмів» [37, с. 82]. Вивчення концептів відбувається шляхом концептуального аналізу, котрий передбачає моделювання та опис концептів.

Із концептів складається концептуальна картина світу, яку Л. Лисиченко називає багатовимірною і такою, в якій «відбиваються і елементи світового універсуму, і зв'язки між цими елементами» [27, с. 12]. І. Заремська визначає такі характеристики концептуальної картини світу:

- вона є «єдиною для всіх мовних колективів»;
- концептуальна картина світу породжується національною свідомістю;
- для неї характерне об'єктивне відображення реального світу;
- вона постійно змінюється, є динамічною;
- для концептуальної картини світу характерними є стрімкі періоди розвитку та часті зміни цих періодів [20, с. 398].

М. Скаб визначає концепт як абстрактну одиницю рівня мислення, що містить у собі інформацію про певний об'єкт, його ознаки, характеристики, культурний контекст, а також результати емоційно-оцінного сприйняття людиною. Концепти

формується шляхом акумуляції знань і досвіду про фрагменти довкілля та модифікуються залежно від обставин. Концепт має здатність «розростатися і збагачуватися завдяки індивідуальному емоційному і культурному досвіду носіїв мови, що спричиняє їхню еластичність, нестійкість і рухомість» [38, с. 5–6].

Мовознавець М. Кочерган в аспекті когнітивної лінгвістики роз'яснює термін «концепт». Він вважає, що концепти є частинами ментальної картини світу і відображають наше розуміння об'єктів, явищ та ідей, що нас оточують. На думку дослідника, концепти належать до «ментальних або психічних ресурсів свідомості й тієї інформаційної структури, яка відображає знання й досвід людини»; це «оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку <...> усієї картини світу, відображеної в мозку людини». Концепти поєднують відомості про те, що «індивід знає, припускає, думає, уявляє про об'єкти світу» [100, с. 365].

У центрі когнітивно орієнтованих досліджень є концепт, який ще не має однозначного визначення. Концепт охоплює не тільки ментальне уявлення про об'єкт, але й ідеї про його розуміння та іменування. В українській лінгвістиці цей термін співпадає зі словами «поняття» та «уявлення». Багато дослідників вважають, що концепт має дві сутнісні складові: ментальну та мовну. З одного боку, це культурно зумовлене уявлення про світ, а з іншого – воно має певне ім'я та вербалізується за допомогою конкретних лексем [99, с. 152].

Т. Толчєєва вважає, що концепти стають важливими та цінними для певної культури як носії культурної пам'яті. Вони є своєрідними символами та емблемами, які відображають дух часу, в який дані тексти були створені [40, с. 48].

Оскільки поняття відображають досвід і культуру людей, вони привертають увагу не лише в лінгвістичному концептуалізмі, але й у таких дисциплінах, як когнітивна лінгвістика та лінгвокультурологічні дослідження. Вони привернули увагу не лише в концептуальній теорії мови, але й у таких дисциплінах, як когнітивна лінгвістика та лінгвістичні та культурологічні дослідження. Проведено багато досліджень щодо структури та семантики концептів. Однак наразі немає

теорії, яка б повністю визначала структуру. Це пояснюється тим, що концепти мають динамічний, або мінливий характер у процесі мислення.

Дж. Лакофф, американський мовознавець, професор когнітивної лінгвістики в Каліфорнійському університеті, найбільш відомий своїми ідеями про центральну роль метафор в індивідуальному мисленні, політичній діяльності та суспільному житті. Однак нас зацікавила його робота над концептами, що має назву “Women, fire and dangerous things”, у якій він заглиблюється в когнітивні процеси, що лежать в основі категоризації та втілення концепцій, кидаючи виклик традиційним поглядам на об’єктивність у категоризації.

Лінгвіст наголошує на ідеї, що наше розуміння понять глибоко вкорінене в нашому тілесному досвіді. Він стверджує, що абстрактні поняття часто метафорично структуровані на основі нашого фізичного досвіду та взаємодії зі світом [49, с.269]

У своїй книзі Дж. Лакофф також обговорює, як культурні фактори впливають на те, як люди концептуалізують і категоризують світ. Різні культури можуть використовувати різні метафори і підкреслювати різні аспекти досвіду при побудові концептуальних систем.

У роботі «How the mind works» С. Пінкер, канадсько-американський науковець, який працює в галузі експериментальної психології та когнітивних наук, досліджує різні аспекти людського розуму з точки зору когнітивної науки. Хоча він не зосереджується виключно на концепції понять, він торкається пов’язаних тем, які є фундаментальними для розуміння того, як розум обробляє інформацію.

С. Пінкер обговорює різні когнітивні механізми, які сприяють формуванню та маніпулюванню концепціями, наприклад категоризація, пам’ять і розпізнавання образів. [51, р.].

П. Тагард, канадський філософ, який спеціалізується на когнітивній науці, запропонував розглядати концепти як складні обчислювальні структури, що свідчить про те, що концептуальні зміни можуть відбуватися в різному ступені. з

найбільш крайнім, що складається з фундаментальних концептуальних реорганізацій [52, р.255].

К. Вільям і Д. Алан Круз також обговорюють концептуальні категорії. Однією з ідей, висунутих авторами, є розділення цих понять за їх загальними (родовими) і індивідуальними особливостями [47, р. 157].

У різних аспектах лінгвістики концепт ВІЙНА досліджувався з лінгвокультурологічного, етнолінгвістичного, лінгвоконцептологічного та інших підходів. Для лінгвістичного аналізу цього концепту потрібно виокремити істотні ознаки, пов'язані з культурою та об'єктивовані в мовленні, і використовувати факти історії, філософії, психології, соціології та інших суміжних наук [17; 23; 96]. Українська та англійська мови використовують різні лексичні засоби для об'єктивування концепту ВІЙНА, створюючи універсальні бінарні опозиції, такі як «війна – мир», «смерть – життя», «зло – добро», «сум – радість», «life, light, love, freedom – death, destruction, evil, anger тощо».

Культурна пам'ять будь-якого народу, зокрема українського, нерозривно пов'язана з його історичною пам'яттю, в якій закарбувалися спогади про національно визвольну боротьбу українців проти іноземних загарбників або війну у В'єтнамі, у якій брали участь тисячі американців та багато інших народів. Такі спогади відображаються в творчості пісенного жанру, який є складовою частиною інших жанрів музичної творчості.

Отже, концепт – це поняття, яке має як загальне значення, що тримається на спільних рисах ментальності різних народів, так і суб'єктивне сприйняття, оскільки кожна людина розуміє і формує концепти по-своєму. Вивчення концептів належить до галузі когнітивної лінгвістики, а саме лінгвоконцептології. Концепт має ядро-периферійну організацію та незамкнену структуру. Ядро концепту становлять конкретно-образні характеристики, тоді як периферію утворюють абстрактні ознаки, котрі є довільними та варіативними. Концепти утворюють концептуальну картину світу, котра відрізняється від мовної картини та має низку ознак, а саме: є єдиною

для всіх мовних колективів; породжується національною свідомістю; об'єктивно відображає світ; постійно змінюється; є динамічною.

1.3 Концепт ВІЙНА у лінгвоментальності українців та англомовних народів

Особливе значення в українській пісенній культурі завжди посідали пісні про жагу до волі, любов і захоплення своєю землею, силу і доброзичливість українців. Вони пробуджували свідомість, спонукали з повагою ставитись до рідної землі і не давати нікому порушити на ній роками омріяний спокій, що був здобутий постійною боротьбою. Роками Україна перебувала під гнітом сусідньої держави, яка ніколи не втрачала можливості завоювати її землі, розпочавши жорстокий збройний конфлікт. Таким чином, концепт ВІЙНА став ледь не основним у лінгвоментальності українців і, як наслідком, у вираженні емоцій, які часто передаються у вигляді пісень. Вивчення цього явища дозволяє розкрити взаємодію між культурними, соціальними та мовними аспектами, а також розкрити роль мовленнєвих конструкцій у формуванні образів війни в колективній свідомості. [28].

Сучасна лінгвістика спеціалізується на актуальному вивченні й аналізі буденного життя людини, що проявляється у середовищі, в якому знаходиться людина, її почуттів та факторів, які впливають позитивно чи негативно на долю народу.

В сучасному світі спостерігається активізація міжкультурних контактів, універсалізація інформації та глобалізація, що впливають на різні рівні світового життя – політичний, економічний, мовний тощо. Протягом історії людства зіткнення племен, цивілізацій, релігій, соціальних моделей та інших інтересів часто призводили до збройних конфліктів між етносами та внутрішньої ворожнечі в межах однієї етнічної спільноти, що завжди мали трагічні наслідки для людей. Війна залишається одним з найпоширеніших та найдавніших феноменів людської історії, який завжди має серйозний вплив на життя та долі людей.

З минулої доби існування людства, війна є суспільним явищем, але споріднені слова з відповідними лексемами в індоєвропейських мовах первісно не мали зв'язок не із боротьбою людей, а з полюванням.

Згідно з «Етимологічним словником української мови», слова, пов'язані з цим поняттям, означають бажати, бігати, ганяти, переслідувати, скакати, мчати і полювати, а саме слово «війна» має зв'язок із праіндоєвропейськими коренями *ueia-*, *uei-*, котрі мають значення «прагнути, домагатися, гнатися» [98, с. 431].

Однак, для сучасних носіїв української мови, традиційне значення слова «війна», яке містять тлумачні словники, є відомим та важливим. Словник українознавчої мови у 11 томах містить таке визначення поняття «війна»:

«1. Організована збройна боротьба між державами, суспільними класами тощо.

2. перен. Стан ворожнечі між ким-небудь; суперечка, сварка з кимсь; боротьба» [103].

Хоча таке визначення війни достатнє для базової семантики, воно не відображає всіх подій, умов, наслідків, ролі учасників, пов'язаних з цим явищем. Емоції, пов'язані з війною, можуть бути відображені багатьма іншими мовними одиницями, які не включені до згаданих словників. Тому аналіз концепту війни у різних мовних виявах є цікавим та перспективним для дослідження.

Лінгвістичні дослідження військової сфери зосереджені на вивченні лексики, термінології та жаргону, що використовуються військовими, відображаючи різні аспекти уявлень про війну. Варто зауважити, що військова лексика є важливим джерелом історичних даних в кожній мові і є цінним ресурсом для вивчення еволюції центрального концепту – ВІЙНИ.

Українські мовознавці активно вивчають концепт ВІЙНА на основі різноманітних літературних творів. Наприклад, С. Богдан на прикладі тексту листів Лесі Українки зосереджується на зв'язках між цим концептом та іншими, такими як БИТВА, ВОРОГ, ВІЙСЬКО, а також МИР, який має протилежне значення [6]. Дослідниця зазначає, що для мовної картини будь-якого тексту та мовного світу

загалом характерною є бінарність лексем: «Основу семантичної площини кожного тексту і всієї національно-мовної картини світу, безперечно формують ключові лексеми, які здебільшого утворюють бінарні опозиції, що представляють собою протиставлення різних домінувальних понять, дій і поведінкових ознак» [6, с. 45]. А тому концепт МИР є бінарним щодо концепту ВІЙНА.

Н. Бойко досліджує лексико-семантичне поле концепту ВІЙНА в кіноповісті О. Довженка «Україна в огні» та робить висновок, що «до структури концепту ВІЙНА входить певна кількість інших повноцінних концептів...» [7, с. 121]. Дослідниця ідентифікує такі поняття, як ЗБРОЯ, БИТВА, СМЕРТЬ, КРОВОПРОЛИТТЯ, ВТРАТА, СЛЪОЗИ, СТРАЖДАННЯ, ВОРОГ, СТРАХ, РОЗЛУКА, ВІРА, ПЕРЕМОГА, АРМІЯ, БІЛЬ та КРОВ. Н. Бойко наголошує, що концепт ВІЙНА виражається шляхом застосування різного типу лексичних одиниць: «Військова лексика і фразеологія становлять вагому частину лексико-семантичного поля художнього тексту про війну, виявляють індивідуально-авторську систему концептів і субконцептів (концептосферу автора), специфічний спектр первинних та вторинних (метафоризованих та метонімізованих) номінацій концепту війна» [7, с. 117].

Н. Бондар досліджує зв'язки між війною та архетипами ВОДА та ВОГОНЬ у творчості братів Тютюнників [8]. У свою чергу, В. Верьовкін вивчає український пісенний фольклор, де пов'язує концепт ВІЙНА з такими поняттями, як ВОРОГ, ЧУЖИЙ, ДОБЛЕСТЬ, ЛИЦАРСТВО, ПОЛОН/ НЕВОЛЯ, ПОРАЗКА, РАНА, ГАНЬБА та СМЕРТЬ [12].

Окрім цього, мовознавці О. Барташук, А. Ніколаєва, М. Тарасюк та А. Огар досліджують, як концепт ВІЙНА відображається у сучасних текстах письменників, а також звертають увагу на нові зв'язки з поняттями, такими як «бруд», «брехня», «гроші», «волонтери» та «ветерани» [4; 25].

Як бачимо, бачення про війну були присутні в літературі та свідомості людей ще з найдавніших часів і включали базовий набір понять, таких як ворог, битва, кров,

біль, страх і т.д. Однак, ці уявлення зазнавали модифікацій в залежності від обставин.

Дослідниці Л. Зінкевич та В. Красавіна досліджують концепт ВІЙНА, зокрема його лексико-семантичну структуру та побутування в українському дискурсі [21]. Цей концепт є водночас універсальним, але й неповторним для кожного народу та навіть для кожної людини особисто. Універсальність даного концепту поглядає в тому, що всі народи цього світу воювали, часто конфліктуючи з іншими протягом десятиліть. На загал у цього концепту є універсальні характеристики та ознаки, проте в контекстах кожного народу ВІЙНА набувала своїх особливих характеристик та значень. Л. Зінкевич та В. Красавіна помічають, що концепт ВІЙНА найчастіше представлений через слова, що позначають зіткнення інтересів: конфлікт, збройна боротьба, стан ворожнечі тощо. На момент проведення їхнього дослідження (2017 р.) російсько-українську війну називали інакше. А тому дослідниці звертають увагу, що на той момент концепт ВІЙНА вербалізувався через «розгалужену систему номінативів» таких як: АТО, збройний конфлікт на сході, російська агресія, російська окупація тощо [21, с. 70].

У дослідженні Л. Зінкевич та В. Красавіної простежено, що вербалізація концепту ВІЙНА відбувається через різні лексико-тематичні групи (ЛТГ), так чи інакше пов'язані з військовими темами. До таких ЛТГ належать: слова-терміни на позначення військової техніки та видів зброї; назви військових чинів та звань; назви військових підрозділів; слова-терміни, пов'язані із тактичними діями та способом ведення війни; назви воєнних об'єктів тощо. Потужним шляхом вербалізації цього концепту є ЛТГ на позначення власних назв (населених пунктів, військових батальйонів, позивних військових та волонтерів) [21, с. 71].

В сучасних українських піснях поширеним явищем є використання онімів. Вони додають колориту і сприяють збереженню національного фольклору та культури. Оніми можуть використовуватися як в тексті пісні, так і в музичних аранжуваннях для передачі емоцій, національної ідентичності або побуту. Можуть включати в себе культурні відтінки, звичаї, місцеві назви або особливості.

Розглянемо декілька методик використання онімів в сучасних українських піснях:

- Поетичні зображення: Оніми можуть використовуватися для створення образів і наочного зображення. Автори пісень використовують їх, щоб передати настрій, емоції та відчуття через поетичну мову.
- Символіка та алегорії: Оніми можуть мати символічне значення та використовуватися для передачі глибшого підтексту або алегорії. Вони можуть символізувати національну ідентичність, боротьбу, любов, свободу тощо.
- Підсилення національного колориту: Оніми, пов'язані з українською культурою, традиціями, історією та побутом, використовуються для створення атмосфери та підсилення національного колориту в піснях.
- Збереження фольклорних елементів: Використання онімів може включати цитування фрагментів народних пісень, використання традиційних мелодій або використання слів та фраз, що властиві українському фольклору.
- Історична референція: Слова цього типу можуть використовуватися для згадування історичних подій, героїв або легенд, що сприяють підкресленню національної свідомості та важливих етапів української історії.

Вважаємо, що власні назви, зокрема назви деяких міст (Маріуполь, Бахмут, Чорнобаївка тощо), є потужними маркерами теперішньої російсько-української війни. Кожен із цих топонімів позначає не лише назву пункту, а стає символом боротьби, містить у собі безліч дотичних історій та понять.

Власне, у контексті аналізу текстів пісень варто говорити не лише про звичайні оніми, а й про літературні оніми – оскільки авторська пісня є мистецьким явищем. Між звичайними онімами та літературними є різниця: якщо перші виконують номінативну функцію та мають нейтральне забарвлення, то другі виконують стилістичну функцію та мають конкретну мету [10, с. 70].

Д. Янчура виокремлює такі функції літературних онімів: стилістичну, емоційно-оцінювальну, соціально-оцінювальну, культурно-історичну, текстотворчу,

естетичну [37, с. 110]. Існують ще дві функції, адресації та референції, що їх традиційно виділяють у західній ономастології [102, с. 118].

Функції онімів можна розділити на мовні та мовленнєві. До перших відносять номінаційно-диференційну, ідентифікаційну й дейктичну функції, а до других – апелятивну, адресну й прагматичну [102, с. 119]. Літературні «беруть участь у реалізації авторської концепції світобачення», а також «створюють історичний, культурний фон текстових подій, наповнюють його різнохарактерним образним змістом» [26, с. 61].

Окремою групою у складі літературної ономастики є ідеоніми – заголовки творів (у нашому випадку – назви пісенних композицій). Цей тип онімів вивчає галузь поетичної ономастики – ідеоматика. Г. Ткаченко визначає ідеоніми як «власні назви об'єктів духовної сфери діяльності людини» [39, с. 210].

Ідеоніми є дуже важливими для усього твору, адже «ідеонім – це перше, з чим адресат стикається, не уявляючи собі змісту того твору, який номіновано даним пропріативом» [10, с. 124]. Дослідники виділяють чимало функції ідеонімів. Зокрема, доцільно поділяти їхні функції на зовнішні та внутрішні, де «позиція читача є зовнішньою у відношенні до тексту, позиція автора – внутрішньою» [102, с. 120]. До зовнішніх функцій ідеонімів належать репрезентативна, поєднувальна й функція організації сприйняття, а до внутрішніх – номінативна, функція ізоляції й завершення, а також текстотвірна. А загальними функціями є естетична та емоційно-експресивна, що її виконує кожен заголовок твору [102, с. 120-121].

Питання дослідження концепту ВІЙНА в англomовній концептуальній картині світу розглядали Брославська Л. Я [9], Верьовкін В. В. [11] та Шевченко О. [43]

При розгляді історичного розвитку концепту ВІЙНА в англomовній картині світу потрібно враховувати досвід кількох десятків генерацій. Для того, щоб простежити напрям розвитку цього концепту, необхідно звернутися до етимології самого слова «війна». За етимологічним словником англійської мови “Oxford English Dictionary” [101] лексема “war” вперше датується 1050 роком, а схема розвитку наступна: Late Old English (c1050) *wyrre*, *werre*, < North-eastern Old French *werre* =

Central Old French and modern French *guerre*, Provençal *guerra*, *gerra*, Spanish *guerra*, Portuguese *guerra*, Italian *guerra* (medieval Latin *werra*, *guerra*) < Old High German *werra* (Middle High German *werre*) to bring into confusion or discord (вводити в оману чи розбрат) (whence modern German *wirren* weak verb to confuse, perplex (заплутувати, бентежити)). Узагальнюючи інформацію, етимологією лексеми “war” є протогерманська форма дієслова *werso* – вводити в оману. Тобто, на відміну від українських визначень, в англійському варіанті за своєю етимологією лексема «війна» не має однакових значень.

Такий аналіз лексикографічних джерел дав нам змогу глибше проаналізувати та тлумачити вживання концепту ВІЙНА у текстах пісень. І тому робимо висновок, що ядро концепту ВІЙНА становить “state of armed conflict”, а його периферія – два мікрополя (“Situation of Antagonism” та “Art of War”) [9, с. 27].

Концепт ВІЙНА в англійській картині світу є первинним панівним принципом світобудови та уособленням тіньових енергій хаосу, здатних поглинути існуючий порядок. Оскільки концепт ВІЙНА є однією з основних категорій буття в англійській лінгвокультурі, відповідний концепт вербалізується значною кількістю номінативних одиниць різних типів.

За синонімічним словником Cambridge Dictionary лексема «war» має 9 синонімів: “state of armed conflict”, “armed conflict”, “warfare”, “hostilities”, “military operations”, “clash of arms”, “fighting”, “battle”, “combat” [105], а за тезаурусом Merriam Webster значно більше варіантів (17): “hostilities”, “conflict”, “conflagration”, “skirmish”, “hot war”, “fighting”, “warfare”, “battle”, “civil war”, “world war”, “cold war”, “police action”, “holy war”, “combat”, “limited war”, “engagement”, “action” [106].

Концепт ВІЙНА в лінгвоментальності англійських народів відображається в мові та менталітеті групи людей, які вживають цю мову. Лінгвоментальність вивчає вплив мови на формування світогляду, цінностей, асоціацій та розуміння концептів. Ось деякі аспекти концепту ВІЙНА у лінгвоментальності англійських народів:

- семантика та лексика: мовна семантика та лексика пов'язані з війною можуть визначати спосіб, яким англійці розуміють цей концепт. Слова, такі як “battle”,

“competition”, “argument”, “armed conflict”, “anger”, “destruction” ” та інші формують основу мовного виразу війни і є універсальними засобами вербалізації цього концепту.

- фразеологія та вирази: фразеологічні одиниці та вирази, пов'язані із війною, можуть виражати різні аспекти ставлення до конфліктів. Наприклад, фраза “war for peace” виражає ідею, що війна може призвести до досягнення мети – миру.

- метафори та алегорії: використання метафор та алегорій у мові може впливати на сприйняття війни. Наприклад, метафоричне вираження “battlefield” може означати не тільки фізичні битви, але й суспільні чи економічні конфлікти. Метафори є ключовими у вербалізації концепту ВІЙНА. Дж. Лакофф писав, що «те, що ми будемо називати концептуальними метафорами, це випадки, коли одне поняття метафорично структуровано в термінах іншого» [49, р.14]. У нашій роботі над аналізом вербалізації концепту ВІЙНА у текстах англійських пісень ми виокремили 20 концептуальних метафор, що лежать в основі втілення концепту ВІЙНА в англійських піснях (Додаток Д).

- ідіоми та сталі вирази: використовуються для опису війни, можуть відображати культурні відмінності в сприйнятті концепту. Наприклад, “to make war” може мати не тільки буквальне, але і метафоричне значення.

- культурні діалекти: в англійських країнах можуть існувати різні культурні діалекти та варіанти мови, які впливають на сприйняття війни. Наприклад, лексика американської англійської може відрізнятися від британської.

Сприйняття різних війн англійськими народами може значно відрізнятися в залежності від часу, контексту і конкретних обставин конфліктів. Англійські народи включають громадянські, військові та політичні шари суспільства з різних країн, таких як Велика Британія, Сполучені Штати, Канада, Австралія та інші. Ось деякі загальні та специфічні аспекти сприйняття війн:

- Перша світова війна: Британія та інші англійські країни брали участь у Першій світовій війні. Сприйняття конфлікту було складним, з численними жертвами та соціокультурними змінами. У багатьох випадках, особливо у

Великій Британії, війна породила антивоєнні настрої, виражені, наприклад, у літературі та мистецтві.

- Друга світова війна: знову ж таки, багато англомовних країн брали участь у Другій світовій війні. Сприйняття війни кардинально змінилося в цей період, а післявоєнний період був позначений необхідністю відбудови і створення нового світового порядку. Ветеранів вшановували як героїв, але в той же час війна залишалася емоційно болючим досвідом.
- Війна у В'єтнамі, Корейська війна та інші регіональні конфлікти: сучасні конфлікти, такі як війна у В'єтнамі та Корейська війна, викликали змішані емоції в англомовних країнах. Сприйняття цих воєн може відрізнятися залежно від політичних, соціальних і культурних обставин у різних країнах.
- Війна в Перській затоці та війна з тероризмом: англомовні країни, зокрема США і Великобританія, були залучені в різні конфлікти в Перській затоці і контртерористичні заходи, включаючи війни в Іраку і Афганістані. Ці конфлікти викликали суперечки і розділили суспільство.

У 2011 році П. Діксон, американський дослідник історії англійської мови, випустив третю книгу “War Slang: American Fighting Words and Phrases Since the Civil War”, у якій показано, як мова відображає унікальний досвід кожного збройного конфлікту, починаючи з Громадянської війни та закінчуючи війною в Іраці. В хронологічній послідовності у книзі описується «лінгвістичний тон» кожної війни. Мова Другої світової війни відрізняється трансформаційними рисами, в той час як ключові слова війни у В'єтнамі відображають розчарування і цинічність воюючих сторін [48].

РОЗДІЛ II.

МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ ВІЙНА В ТЕКСТАХ ПІСЕНЬ

2.1. Методи та критерії відбору матеріалів дослідження

У працях відомого українського лінгвіста О.О. Селіванової, розуміння терміну “метод” знаходиться як у широкому, так і у вузькому значенні. Згідно з словами дослідниці, метод у широкому розумінні визначається як “спосіб організації пізнавальної і дослідницької діяльності науковця з метою вивчення явищ і закономірностей певного об’єкта науки”. У більш звуженому значенні, метод розглядається як “система процедур вивчення об’єкта дослідження або перевірки отриманих результатів” [37, 48-49].

Це розуміння методу, запропоноване О.О. Селівановою, забезпечує нам основні принципи для організації пізнавальної діяльності та досліджень у галузі мовознавства.

Натомість у праці Девіда Ковея “Методологія дослідження : посібник для соціальних та гуманітарних наук” можна знайти таке трактування цього терміну: “систематичний план або процедура, яка використовується для збору та аналізу даних, розв’язання проблеми або відповіді на дослідницькі питання” [46, 3].

У цьому визначенні підкреслюється систематичний план або процедура, які використовуються для реалізації дослідницьких завдань. Метод є інструментом, який надає структуру та орієнтацію у проведенні дослідження, включаючи збір та аналіз даних, вирішення проблем та відповіді на дослідницькі питання.

Будь-яке наукове дослідження передбачає використання загальнонаукових методів, які є необхідними та базовими для всіх наукових досліджень, а також спеціальних методів, що використовуються в конкретній науковій галузі. У нашому дослідженні, спрямованому на аналіз вербалізації концепту ВІЙНА у сучасних українських та англійських піснях, ми використали різноманітні методи з метою отримання надійних висновків, спостережень та результатів.

Зокрема, в ході дослідження ми застосували загальнонаукові та спеціально-лінгвістичні методи. Завдяки цим методам ми змогли провести аналіз текстів пісень, використовуючи лінгвістичні підходи та інструменти. Використання цих методів надало нам змогу систематично оцінити вербальне вираження концепту ВІЙНА у пісенних матеріалах та зробити об'єктивні висновки.

Цей багатоаспектний підхід до дослідження дозволив нам отримати більш повне та глибоке розуміння теми, вивчаючи як мовні особливості, так і контекстуальні аспекти концепту ВІЙНА у пісенному матеріалі.

Пропонуємо спочатку детально розглянути використані у нашому дослідженні вербалізації концепту “війна” загальнонаукові методи.

Метод спостереження - це систематичне цілеспрямоване, спеціально організоване сприймання предметів і явищ об'єктивної дійсності, які виступають об'єктами дослідження. [22, 44]. Цей процес є основою наукового методу і дозволяє науковцям отримувати глибше розуміння природного світу. Завдяки цьому методу ми розробили план нашого дослідження, визначили мету й ті засоби, які допомогли здійснити перехід від спостережуваних нами об'єктів до власне результату спостереження. Окрім цього, на основі методу спостереження ми встановили особливості та зв'язки вербалізації концепту ВІЙНА у текстах сучасних українськомовних та англомовних пісень.

Дедуктивний метод «веде дослідника від пізнання загального до вивчення складників, тобто – часткового» [2]. Цей метод ми залучили з метою поступового аналізу вербалізації концепту ВІЙНА спочатку від загальних особливостей ключових лексем до конкретних. Завдяки використанню дедуктивного методу ми мали змогу проаналізувати окремо кожному лексему, визначити їхні особливості, структуру та дефініцію. Таким чином, ми здійснили перехід від загальних особливостей лексем до детального дослідження концепту, що складає вербалізацію концепту ВІЙНА.

Індукція - висновок, міркування від «окремого» до «загального». Умовивід від фактів до певної спільної гіпотези [2]. Цей метод залучено для здійснення переходу

від конкретних положень до загальних суджень. На основі індуктивного методу ми спочатку узагальнили окремі випадки використання військових термінів, онімів та художніх засобів у сучасних українськомовних та англомовних піснях. Після цього ми встановили закономірності їх використання.

Описовий метод є пізнавальною операцією, яка передбачає занотовування отриманих результатів у ході дослідження шляхом використання певних систем наукових позначень [22, 45]. За допомогою цього методу ми виділили приклади військових термінів, онімів та художніх засобів, використаних у текстах сучасних українськомовних та англомовних пісень, описали їхні диференційні ознаки й класифікували, зважаючи на їхні значення (Додаток Е).

Зіставний метод –це сукупність прийомів дослідження й опису мови шляхом її системного порівняння з іншою мовою з метою виявлення її специфіки на тлі спільних рис [100, 77]. Цей метод дав нам змогу порівняти структуру лексичних одиниць, що наповнюють концепт “війна” й визначити відмінні риси між ними в англійській та українській мовах. Окрім цього, шляхом використання зіставного методу ми визначили особливості відтворення концепту “війна” в українській та англійській мовах.

Метод класифікації дозволяє розмежувати ті чи інші об’єкти дослідження на певні категорії на основі їхніх спільних ознак із зазначенням закономірних зв’язків між класами об’єктів у єдиній системі певної галузі знань [34, с. 61]. За допомогою цього методу ми зобразили універсальні засоби вербалізації концепту “війна у загальних рисах для того, щоб виокремити їх у три основні лексико-тематичні групи (ЛТГ) групи: військові поняття, фізичні та емоційні стани людини та бінарні опозиції (Додаток Б).

Кількісний аналіз загалом використовується для встановлення кількості вживання тієї чи іншої мовної одиниці чи явища. На основі кількісного аналізу ми підраховали кількість художніх засобів у вибірках із пісенних текстів, встановили їх відсоткове співвідношення: метафори – 38%, алюзії – 31%, гіперболи, оксиморони і порівняння – 8%, протиставлення – 7% (Додаток В).

Аналіз словникових дефініцій дає можливість з'ясувати тлумачення тієї чи іншої лексичної одиниці. Цей метод було застосовано для того, аби розширити межі концепту та дослідити, які поняття становлять його периферію і визначили їх понятійний зміст, який включає в себе ті важливі характеристики, необхідні для розуміння поняття, щоб згодом віднести кожен такий термін до виокремлених лексико-тематичних груп.

Компонентний аналіз залучається з метою розкладання змісту мовної одиниці на семи, тобто елементарну частину лексичного змісту слова. Завдяки цьому методу ми проаналізували семантичні видозміни лексем, встановили, які лексичні одиниці раніше мали нейтральне значення, а внаслідок повномасштабного російського вторгнення набули експресивного забарвлення й увійшли до асоціативного поля концепту ВІЙНА. Окрім цього, ми з'ясували лексико-семантичні взаємозв'язки між проаналізованими військовими термінами та художніми засобами.

Отже, у ході аналізу засобів, якими виражається концепт ВІЙНА в українськомовних пісень у контексті російського повномасштабного вторгнення в Україну та англomовних пісень про війну, у нашому дослідженні ми залучили загальнонаукові та спеціально-лінгвістичні методи. До загальнонаукових методів увійшли метод спостереження, дедукція, індукція, системний, описовий, зіставний методи, а також методи класифікації та кількісний аналіз. Серед залучених нами спеціально-лінгвістичних методів стали метод суцільної вибірки, аналіз словникових дефініцій та компонентний аналіз.

2.2. Методика виконання зіставного аналізу концепту вербалізації концепту ВІЙНА у пісенних матеріалах

Мова пісень, як правило, характеризується емоційною експресивністю з метою зацікавлення все більшого кола слухачів до певної теми або повідомлення, яке має бути передано.

Мова пісень може відображати широкий спектр емоцій, починаючи від радощів і щастя до суму, тривоги або сумнівів. Вона може бути сповнена

поетичності, метафоричності та образності, що дозволяє викликати глибокі почуття та відчуття в слухачів.

Мова пісень виконує також соціокультурну функцію, оскільки вона відображає певний соціальний контекст, традиції, цінності та ідентичність певної групи або нації. Через пісні передаються народні історії, міфи, легенди, а також сучасні проблеми суспільства.

Однією з таких проблем є війна. Війни супроводжують людство протягом усієї його історії. Від давніх часів тема війни становить важливий предмет аналізу, і в наш час таких досліджень стає дедалі більше. У ХХ ст. в контексті двох світових воєн та усвідомлення можливості глобальних катастроф внаслідок застосування зброї масового знищення увага до проблем осмислення й розуміння війни посилилася [44, 15]

Часто мовознавці вивчають концепт ВІЙНА на матеріалі художньої літератури. Художня література включає різні жанри творчості, такі як поезія, проза, драматургія, а також музикальні твори, включаючи пісні. З метою проведення успішного аналізу вербалізації концепту ВІЙНА у текстах сучасних українськомовних та англомовних пісень перш за все потрібно відібрати відповідні матеріали дослідження, приділяючи належну увагу методам та методиці.

Як відомо, методикою дослідження є сукупність певних прийомів та способів дослідження, які включають в себе різні дії з емпіричним матеріалом. Її ключова роль полягає у забезпеченні успішного досягнення поставленої мети, вирішенні завдань, практичних проблем за допомогою певних принципів [3, 32].

Дослідження вербалізації концепту ВІЙНА у текстах сучасних українськомовних та англомовних пісень - складний та різноплановий процес, що відбувається етапами, кожен з яких охоплює певний аспект дослідження військових понять та різних лексем та потребує аналізу. Варто зауважити, що кожен етап дослідження передбачає комплексне застосування загальнонаукових та лінгвістичних методів.

Перший етап дослідження передбачає формування теоретичної бази наукової розвідки, а також інвентаризацію та виокремлення англomовних й українських термінологічних одиниць.

Теоретичні засади дослідження ґрунтуються на застосуванні загальнонаукових методів, а саме: методу спостереження, узагальнення, індукції та дедукції, описового методу, що забезпечило виділення найсуттєвіших теоретичних відомостей щодо обраної проблематики з метою їх детального аналізу та опису, а також встановлення певних гіпотез, закономірностей, правил та визначень. Добір фактичного матеріалу дослідження проводився на основі англomовних та українських пісень та зумовив паралельне використання методу суцільної вибірки та аналізу дефініцій. Загальна кількість українськомовних та англomовних пісень становить 42 одиниці, у межах яких було проаналізовано 80 лексем.

На другому етапі дослідження ми систематизували увесь відібраний теоретичний матеріал після чого визначили специфіку пісенних текстів та засобів вербалізації концепту ВІЙНА. На цьому етапі було залучено метод спостереження, а також дедуктивний і системний методи.

На третьому етапі ми опрацювали теоретичні праці з питань особливостей пісенного тексту, дослідження концепту ВІЙНА, відображення цього концепту у лінгвоментальності народу. З цією метою ми використали такі методи дослідження, як описовий метод, дедуктивний та індуктивний методи, метод спостереження.

На четвертому етапі ми відібрали приклади українських та англійських пісень з різними художніми засобами та військовими термінами. Після цього ми здійснили аналіз схожостей та відмінностей у вербалізації концепту ВІЙНА завдяки зіставному методу. Описовий метод й метод суцільної вибірки були залучені на цьому етапі з метою виділення відповідних лексем для подальшого їх аналізу. Завдяки компонентному аналізу ми з'ясували зміни змістового наповнення лексем, а також лексико-семантичні відношення між ними.

На п'ятому етапі дослідження ми залучили метод спостереження, а також метод кількісного аналізу, щоб визначити кількісне співвідношення використаних способів передачі концепту ВІЙНА у текстах англійських та українських пісень.

На шостому етапі дослідження ми підсумували й описали всі отримані результати. З цією метою нами було залучено системний метод.

Отже, наша робота з аналізу засобів вербалізації концепту ВІЙНА складалася з шести етапів. На кожному етапі дослідження ми залучили різного роду загальнонаукові та спеціально-лінгвістичні методи для того, щоб отримати лише об'єктивні та достовірні результати (Додаток Г).

Отже, ми з'ясували, що вивчення концепту ВІЙНА в рамках когнітивної лінгвістики є перспективним та цікавим напрямом дослідження. Ідеї про війну були присутні в свідомості людей та літературі з давніх-давен і включали базовий набір понять, таких як ворог, битва, кров, біль, страх та інші. Проте, ці ідеї зазнавали змін в залежності від обставин.

Концепт ВІЙНА має одночасно універсальний та індивідуальний характер, що залежить від кожного народу та навіть кожної окремої людини. Універсальний аспект полягає в тому, що всі народи в історії світу воювали, часто вступаючи в конфлікти з іншими народами протягом десятиліть. Однак, у кожного народу є свій унікальний погляд на цей концепт, і ВІЙНА має свої особливі ознаки та значення, які залежать від контексту національної історії. Ми можемо стверджувати, що власні назви, зокрема назви деяких міст (Маріуполь, Бахмут, Чорнобаївка тощо), стали потужними маркерами російсько-української війни. Кожне з цих найменувань несе не лише інформацію про назву пункту, а й стає символом боротьби, містить у собі безліч дотичних історій та понять.

РОЗДІЛ III.

АНАЛІЗ КОНЦЕПТУ ВІЙНА У ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ПІСЕНЬ

3.1 Універсальні засоби вербалізації концепту ВІЙНА

Для аналізу у нашому дослідженні ми обрали українські пісні, котрі з'явилися після 24 лютого 2022 року та присвячені повномасштабному вторгненню Росії на територію Україн. Оскільки англійська мова є рідною для багатьох народів, то доречним було обрати ті англійські пісні, у яких тема війни може стосуватися Першої світової війни, Другої світової війни, В'єтнамської війни та інших громадянських локальних воєн.

ВІЙНА як концепт є відомим для всіх народів та країн цього світу. Протягом усієї історії людство перебувало у стані війн: локальних, масштабних, а протягом ХХ століття – світових. Природньо, що концепт ВІЙНА означений універсальними поняттями, зрозумілими для усіх сторін конфліктів, позачасовими та, на жаль, вічними.

Помічаємо, що у текстах вибраних пісень концепт ВІЙНА вербалізується як за допомогою універсальних засобів, так і за допомогою засобів із національно-специфічними рисами.

Універсальні засоби вербалізації концепту ВІЙНА у текстах вибраних пісень розподіляємо на три лексико-тематичні групи: **військові поняття, фізичні стани людини та бінарні опозиції** (Додаток Б).

Після 24 лютого 2022 року українські пісні у переважній більшості так чи інакше стосуються війни та переживань з її приводу. Хоч виконавці зосереджені на почуттєвих аспектах та осмисленні реальності, вони у своїх текстах використовують чимало військової термінології, назви техніки, поняття, що стосуються військової тактики. Використання військових термінів та понять також є характерним для багатьох англомовних пісень про війну. Це допомагає пісням висловлювати реалії

бойових дій, а також виражати емоції, враження від війни та, власне, ставлення до неї крізь роки.

Вважаємо військові поняття універсальними засобами вербалізації концепту ВІЙНА, оскільки ці терміни є уніфікованими та однаковими для всіх армій світу.

Концепт ВІЙНА в українських піснях на лексичному рівні вербалізується через застосування таких **військових понять**: ФРОНТ, БІЙ, КУЛІ, ТАНК, ЗБРОЯ, ВИСТРІЛИ, ПОВІТРЯНА ТРИВОГА, ВОГОНЬ – та похідних від них дій : РОЗБОМБИТИ, РОЗСТРІЛЯТИ, ПРИСТРЕЛИТИ, РОЗДІЛИТИ, ВБИТИ.

Наведемо приклади із текстів пісень:

Jerry Heil – #МРІЯ [71]:

«На **фронті** в Мелітополі

й в **бою** в інтернеті»;

«Вони можуть **розбомбити** Щастя,

Вони можуть **розстріляти** «Мрію».

Але **вбити** волю їм не вдасться!

Кожен буде жати, що посіяв.»

alyona alyona - Чому? (feat. Jerry Heil) [61]:

«І ми розбіглись всі у різні сторони:

Деталі із одного механізму

Хтось рано, а хтось пізно

Щоб свої землі **боронить**».

KALUSH x SKOFKA – Батьківщина [74]:

«**Кулі**-дебіли полетіли»;

«Скільки не **стріляй** в наш край,

Скільки не пали поля...»

SKOFKA - Не забудем і не пробачим [85]:

«Не забудем і не пробачим
Радий бачить, як горить ваш **танчик**».

SHUMEI – Тривога [84]:

«Ти знов не спиш,
Зброя навскіс...»;
«**Повітряна тривога!**..
Десь **танки** три горять,
А зліва побратими
Відстрілюють ребят»;
«**Кулі** нам летять у очі
Та ми разом стоїмо!..»

НК – Я – Україна [79]:

«Я захищу тебе від **куль**
Що в мене цілять звідусіль»

Антитіла – Фортеця Бахмут [54]:

«З неба нам сил дають,
Волю, **вогонь** і лють!
Стіни горять в **бою**,
Мамо, а я стою»

Арсен Мірзоян – Вальс Ірпінь [55]:

«Скільки імен, висікли **кулі** на стінах?»

Гурт Будьмо – Війна 30-ї весни [56]

«Ця війна нас всіх з'єднала
Об'єднала і **фронт**, і тили

Щоб земля наша вільною стала
І щоб весни в нас мирні були»

TVORCHI – Боремося [92]

«Боремося та усіх поборемо
Летять **кулі**, а ми міцно стоїмо
Боремося **розділилися** світи
За свободу поєднались голоси»

Для того, аби розширити межі концепту та дослідити, які поняття становлять його периферію, варто дослідити значення наведених слів.

Згідно з словником української мови в 11 томах:

ФРОНТ - 1) «лицева сторона»; 2) «**сторона військової частини**, підрозділу, обернена до ворога, а також територія, зайнята такою частиною, підрозділом»; 3) «місце, район, де відбуваються воєнні дії і розташовані діючі війська під час війни; протилежне – тил»; 4) «найбільше військове з'єднання, що діє під час війни під командуванням одного воєначальника» [103].

БІЙ – 1) «дія за значенням битися»; 2) «**сутичка** ворожих військ або військових з'єднань і т. ін.»; 3) «**змагання, боротьба** за що-небудь»; 4) «**завдавання ударів; покарання**»; 5) «дія за значенням бити і звуки, утворювані цією дією»; 6) «битий посуд, скло, черепиця і т. ін.»; 7) «забивання худоби; 8) «спортивне змагання з боротьби, боксу і т. ін.» [103].

КУЛЯ – 1) «геометричне тіло, утворене обертанням кола навколо свого діаметра»; 2) «предмет, що має таку форму»; 3) «маленький свинцевий або сталевий **снаряд** для стрільби із ручної **вогнепальної зброї і кулеметів**, що являє собою передню частину бойового **патрона**»; 4) «**бомба**» [103].

ТАНК – 1) «бойова броньована всюдихідна машина на гусеницях, озброєна **гарматою та кулеметами**, встановленими на башті, що обертається» [103].

ЗБРОЯ – 1) «зброя для нападу або оборони»; 2) «уживається як символ військової справи»; 3) «засіб для **боротьби** з ким-, чим-небудь, для досягнення якої-небудь мети» [103].

ВИСТРІЛИ (те ж що й **ПОСТРІЛИ**) – 1) «виліт кулі або снаряда з каналу ствола вогнепальної зброї, спричинений вибухом порохового заряду»; 2) «звук від вибуху порохового заряду в каналі ствола вогнепальної зброї» [103].

ПОВІТРЯНА ТРИВОГА – 1) «сигнали, які попереджують про наближення ворожої **авіації**, про **наліт** з повітря» [103].

ВОГОНЬ – 1) «розжарені гази, що виділяються під час горіння й світяться сліпучим світлом; полум'я»; 2) «душевне піднесення, натхнення»; 3) «вогнище»; 4) «світло сонця, освітлювальних приладів»; 5) «про жар, підвищену температуру тіла»; 6) «**стрільба** з гвинтівок, гармат і т. ін.»; 7) «військова команда для здійснення пострілу; наказ стріляти» [103].

РОЗБОМБИТИ – 1) «**розбити, зруйнувати** що-небудь, **знищити** когось бомбардуванням»; 2) «дуже розкритикувати або вилаяти кого-небудь за щось» [103].

РОЗСТРІЛЯТИ – 1) «піддавати смертній карі, що здійснюється пострілом із вогнепальної зброї»; 2) «стріляючи з близької відстані, піддавати сильному **обстрілу**»; 3) «стріляючи, витрачати, використовувати патрони, снаряди і т. ін.» [103].

ПРИСТРЕЛИТИ – 1) «убивати або добивати пострілом кого-небудь» [103].

ВБИТИ – 1) «позбавляти життя (ударом чого-небудь, вогнепальною або холодною зброєю і т. ін.); **умертвляти**»; 2) «доводити до перемоги, знесилення, виснаження»; 3) «з силою бити кого-небудь»; 4) «дуже засмучувати, завдавати великого душевного болю»; 5) «призводити до занепаду, зникнення чого-небудь»; 6) «марно витрачати, **губити** (час, життя, сили і т. ін.)»; 7) «ударяючи, робити щільнішим, твердішим; ущільнювати» [103].

В англійських піснях про війну використовуються різноманітні військові терміни для вербалізації концепту **ВІЙНА** та передачі військового контексту. Ось деякі з найпоширеніших військових термінів, які можуть зустрічатися в текстах

пісень: BATTLE, SOLDIER, GUN, ENEMY, BOMB, PEACE, HELMET, TANK, FIGHT, DESTRUCTION, FIRE, BULLET, FREEDOM, PROTECT, STRIKE.

Наведемо приклади із текстів пісень:

Johnny Horton – The Battle of New Orleans [73]

“We **fired** our guns and the British kept a-comin'
There wasn't as many as there was a while ago
We **fired** once more and they began to runnin'
On down the Mississippi to the Gulf of Mexico”

Edwin Starr – War [67]

“War, I despise
'Cause it means **destruction** of innocent lives
War means tears to thousands of mother's eyes
When their sons go off to **fight**
And lose their lives”

“It ain't nothing but a heart breaker
(War) Friend only to The Undertaker, woo
Peace, love and understanding, tell me
Is there no place for them today?
They say we must **fight** to keep our **freedom**
But Lord knows there's got to be a better way, oh”

“Make a grave for the unknown **soldier**
Nestled in your hollow shoulder
The unknown **soldier**
Breakfast where the news is read

Television children fed

Bullet strikes the helmet's head"

Bob Dylan – Masters of War [63]

“Come you masters of war

You that build the big **guns**

You that build the death planes

You that build all the **bombs?**

The Cranberries – Zombie [89]

“In your head, in your head, they are **fighting**

With their **tanks** and their **bombs**

And their bombs and their **guns**

In your head, in your head, they are crying”

Jackson Brown – The Drums of War [70]

“Who lies, then **bombs**, then calls it an error?

Who makes a fortune from **fighting** terror?

Who is the **enemy** trying to crush us?”

Selena Gomez – Kill ‘Em With Kindness [83]

“Your lies are **bullets**, your mouth's a **gun**

No war and anger was ever won

Put out the **fire** before igniting

Next time you're **fighting”**

Toby Keith – Courtesy of the Red, White, and Blue (The Angry American) [91]

“Justice will be served and the **battle** will rage

This big dog will fight when you rattle his cage”

Для детального дослідження концепту ВІЙНА потрібно дослідити периферію, яка входить до складу англomовних військових термінів. Дослідження периферії концепту є важливою частиною наукових та аналітичних досліджень з метою виявлення взаємозв'язків та розвитку повноцінного образу. Допомогою у цьому випадку слугуватиме англійський онлайн-словник Cambridge Dictionary:

BATTLE – 1) “a **fight** between armed forces”; 2) “an **argument** between two groups or against a situation that a group wants to change”; 3) “a determined effort to achieve something in a difficult situation or to change a bad situation” [104].

SOLDIER – 1) “a **person who is in an army** and wears its uniform, especially **someone who fights** when there is a war”; 2) “a small rectangle of bread or toast (= warm, crisp bread) used for putting into the yellow liquid part of a boiled egg” [104].

GUN – 1) “a **weapon** that bullets or shells (= explosive containers) are fired from”; 2) “in sport, a device that makes a very loud sudden noise as a **signal** to start a race”; 3) “a device that you hold in your hand and use for sending out a liquid or object”; 4) “a person who is paid to **shoot** and **kill** someone”; 5) “arms with large muscles” [104].

ENEMY – 1) “a person who hates or opposes another person and tries to harm them or stop them from doing something”; 2) “a country, or **the armed forces of a country**, that is **at war with another country**”; 3) “something that **harms** something else” [104].

BOMB – 1) “a **weapon** that explodes and is used to kill or hurt people or to damage buildings”; 2) “something that has failed”; 3) “a lot of money”; 4) “in sports such as rugby, a kick where the **ball** goes very high in the air” [104].

PEACE – 1) “**freedom from war and violence**, especially when people live and work together happily without disagreements”; 2) “the state of **not being interrupted or annoyed** by worry, problems, noise, or unwanted actions”; 3) “calm and quiet; freedom from worry or annoyance” [104].

HELMET – 1) “a strong, **hard hat** that covers and protects the head” [104].

TANK – 1) “a container that holds liquid or gas”; 2) “a **large military fighting vehicle** designed to protect those inside it from attack, driven by wheels that turn inside

moving metal belts”; 3) “an artificial pool or lake, especially a lake for supplying water to an area” [104].

FIGHT – 1) “**an argument** or an occasion when someone uses **physical force** to try to defeat someone”; 2) “a situation in which you use a lot of effort to defeat someone or achieve something, or **to stop something happening**”; 3) “the wish or ability **to fight or act energetically**”; 4) “in sports such as boxing and wrestling, a **competition** between two fighters” [104].

DESTRUCTION – 1) “the act of **destroying** something, or the fact of **being destroyed**” [104].

FIRE – 1) “(material that is in) the state of burning that produces **flames** that send out heat and light, and might produce smoke”; 2) “a small controlled fire that is used for heating or cooking”; 3) “a gas or electric heater that is used to warm up a room”; 4) “the **shooting of guns** or other weapons”; 5) “strong emotion” [104].

BULLET – 1) “a small, **metal object** that is shot **from a gun**” [104].

FREEDOM – 1) “the condition or right of **being able or allowed to do, say, think, etc. whatever you want to**, without being controlled or limited”; 2) “a right to act in the way you think you should”; 3) “the state of not being in prison”; 4) “Freedom is also the state of **not being in prison or in the condition of slavery** (= condition of being legally owned by someone else)” [104].

PROTECT – 1) “**to keep someone** or something **safe** from injury, damage, or loss”; 2) “**to provide someone with insurance** against injury, damages, etc.” [104].

STRIKE – 1) “to refuse to continue working because of an argument with an employer about working conditions, pay levels, or job losses”; 2) “to cause a person or place to suffer severely from the effects of something very unpleasant that happens suddenly”; 3) “to **hit** or **attack** someone or something forcefully or violently”; 4) “to remove something officially from a document”; 5) “to reach or make an agreement”; 6) “to cause some one to have a feeling or idea about something”; 7) “to discover something such as oil, gas, gold, etc., underground at a particular place” [104].

Наступна лексико-тематична група, котра є універсальним засобом вербалізації концепту ВІЙНА є **фізичні та емоційні стани людини**. Війна нещадно руйнує людські життя, а ті люди, котрим щастить вижити та врятуватися, майже завжди страждають від почуття провини та глибокого смутку.

У проаналізованих українських піснях помічаємо такі слова, що належать до цієї лексико-тематичної групи: СМЕРТЬ, КРОВ, РАНИ, БІЛЬ, СЛЬОЗИ, ЛЮТЬ.

alyona alyona - Чому? (feat. Jerry Heil) [61]:

«І душу тепер раниць **смерть**, і вже не раниць слово
Вирвіть мені серце, люди, адже я не робот!
Скільки ще пролитись має **крові**?»

SHUMEI – Тривога [84]:

«**Кров...** Сон... **Сліз** тон...
Вийду знов!..»

НК – Я – Україна [79]:

«Загояться всі **рани**,
Розчиниться вся **кров**
Колись мене побачиш ти квітучою
і знов...»;
«Тому що я – Україна
Я витримаю **біль**».

Антитіла – Фортеця Бахмут [54]:

«З неба нам сил дають,
Волю, вогонь і **лють!**»;
«Зараз буде база.
Вимикаєм **біль**, старі образи».

Згідно з словником української мови в 11 томах:

СМЕРТЬ – 1) «припинення життєдіяльності організму і загибель його; припинення біологічного обміну речовин в організмі або його частині»; 2) «припинення існування людини, тварини; протилежне життя; **кончина, скін**»; 3) «щось дуже погане, неприємне, небажане» [103].

КРОВ – 1) «червона рідина, яка, циркулюючи в замкнутій кровоносній системі організму, забезпечує живлення його клітин і обмін речовин у ньому»; 2) «людські **жертви** при якому-небудь зіткненні, боротьбі, війні тощо; убивства, кровопролиття»; 3) «про рід, походження, національність людини»; 4) «про вдачу, характер, темперамент людини»; 5) «про те, що придбане важкою працею, великими зусиллями» [103].

РАНИ – 1) «пошкодження тканин тіла або внутрішніх органів людини, тварини чим-небудь.»; 2) «сильне **переживання**, душевний біль, **страждання**»; 3) «матеріальна і моральна **школа**, заподіяна кому-, чому-небудь» [103].

БІЛЬ – 1) «відчуття **фізичного страждання**»; 2) «відчуття прикрості, образи, смутку» [103].

СЛЬОЗИ – 1) «безбарвна прозора солонувата рідина, яку виділяють розміщені в очній ямці залози при деяких фізіологічних або психічних станах (при подразненні, болі або сильних душевних переживаннях і т. ін.)»; 2) «**плач, ридання**»; 3) «**горе, страждання**»; 4) «краплини соку, вологи, що виділяються на поверхні чого-небудь» [103].

ЛЮТЬ – 1) «лютування»; 2) «почуття **роздратування, злості, гніву**»; 3) «чого, яка. Надзвичайної сили вияв (про мороз, негоду тощо)» [103].

До лексико-тематичної групи англомовних пісень, у яких концепт **ВІЙНА** вербалізується за допомогою таких універсальних засобів, як фізичні та емоційні стани людини входять наступні слова: BLOOD, GRIEF, MURDER, RAPE, DEAD, CRY. Їх використання можемо побачити в наступних піснях:

David Bowie – “How Does the Grass Grow?” [69]

“Where do the boys lie

Mud mud mud

How does the grass grow

Blood blood blood

The boys ride their Riga 1's

Upon the little hill

Such sadness and **grief**”

The Rolling Stones – Gimme Shelter [90]

“**Rape, murder**, it's just a shot away

It's just a shot away”

Toby Keith – Courtesy of the Red, White, and Blue (The Angry American) [91]

“When we see Old Glory flying there's a lot of men **dead**

So we can sleep in peace at night when we lay down our head”

Pink – Dear Mr. President [80]

“How do you sleep while the rest of us **cry**?

How do you dream when a mother has no chance to say goodbye?”

Згідно з англійським Cambridge Dictionary:

BLOOD – 1) “the **red liquid** that is sent around the body by the heart, and carries oxygen and important substances to organs and tissue, and removes waste products”; 2) “family relationship by birth rather than marriage” [104].

GRIEF – 1) “very **great sadness**, especially at the death of someone”; 2) “criticism, complaints or mockery (= the act of laughing at someone) about something”; 3) “problems or **trouble**”; 4) “**pain** or other physical problems” [104].

MURDER – 1) “the crime of **intentionally killing** a person” [104].

RAPE – 1) “(an example of) the crime of **forcefully having sex with someone** against their wishes”; 2) “**destruction** of the natural world, often for profit”; 3) “a plant with yellow flowers from which oil and animal food are produced” [104].

DEAD – 1) “**not** now **living**”; 2) “If a part of your body is dead, you **cannot feel** it”; 3) “very tired”; 4) “complete or exact” [104].

CRY – 1) “to **produce tears** as the result of a strong emotion, such as **unhappiness** or **pain**”; 2) “to call out loudly” [104].

Зрештою, третя лексико-тематична група – поняття, що утворюють **бінарні опозиції**. Війна розділяє світ на чорне та біле, на загарбників та захисників. Тому вважаємо, що означення добра і зла та їхніх ознак є універсальним для уявлення всіх людей.

Помічаємо, що бінарність воєнного світу може бути побудована на займенниках, а також на прийомі протиставлення:

Jerry Heil - #МРІЯ [71]

«**Одним** за нас страшно,

Іншим – за себе стидно.

Вони дивляться крізь ящик –

По ящику краще видно».

alyona alyona - Чому? (feat. Jerry Heil) [61]:

«І хай із неба лле ця цілюща повінь

Бо спершу за **своє**, а за **інше** – потім»;

«Та як по крупіці зібратися в ціле

Коли все навколо лиш **чорне та біле?**».

Сторона захисників та добра представлена у текстах пісень такими вічними цінностями як ВІРА, СВОБОДА, ПРАВДА, МИР, ДОБРО, ЛЮБОВ, ВОЛЯ. Натомість їм протиставлені поняття ЗЛО, НЕЧИСТОТА та ВОРОГ.

Jerry Heil - #МРІЯ [71]:

«Але якщо є **віра**, то вистачить сил»

KALUSH x SKOFKA – Батьківщина [74]:

«Наша Батьківщина за **свободу**

Перегризе горло»;

«Звідки чорнила виливали

Явно що там **нечистота**».

SKOFKA – ЧУТИ ГІМН [86]:

«За нами **правда**, значить вистоїм ми ваші вистріл,

За нами **правда**, а її ніяк не пристрелить,

За нами **правда**, значить визволим село ми за селом,

За нами **правда**, значить ми з долин повиганяєм **зло**»

Макс Барских – Буде весна [57]:

«І **ворог** лежить, мовчить»;

«Наша **віра** єднає серця»

НК – Я – Україна [79]:

«**Свобода** в серці як крила

І **мир** повернеться знов

Знаю // З тобою я все подолаю

Завжди **добро** перемагає і переможе **любов**».

ВІРА – 1) «упевненість у чомусь, у здійсненні чого-небудь»; 2) «**довір'я**»;
3) «визнання існування бога, переконання в реальному існуванні чогось надприродного» [103].

СВОБОДА – 1) «Відсутність політичного й економічного гноблення, утиску й обмежень у суспільно-політичному житті якого-небудь класу або всього

суспільства; воля»; 2) «перебування не під арештом, не ув'язненим, не в неволі і т. ін.»; 3) «життя, існування і т. ін. без залежності від кого-небудь, можливість поводитися на свій розсуд»; 4) «можливість діяти без перешкод і заборон у якій-небудь галузі»; 5) «філософська категорія – можливість вияву суб'єктом своєї волі в умовах усвідомлення законів розвитку природи і суспільства»; 6) «легкість, відсутність утруднень у чому-небудь»; 7) «простота, невимушеність у поведженні»; 8) «вільний від праці час» [103].

ПРАВДА – 1) «те, що відповідає дійсності; істина»; 2) «правдивість; правильність»; 3) «справедливість; порядок»; 4) «назва кодексів середньовічного права»; 5) «справді, насправді» [103].

МИР – 1) «відсутність незгоди, ворожнечі, сварок; згода»; 2) «відсутність збройної боротьби між двома або кількома народами, державами; протилежне – війна»; 3) «угода сторін, що воюють між собою, про припинення воєнних дій; мирний договір»; 4) «спокій, тиша» [103].

ДОБРО – 1) «усе позитивне в житті людей, що відповідає їх інтересам, бажанням, мріям; благо; протилежне – лихо, зло»; 2) «про задоволення, яке хто-небудь відчуває від певного становища, певних обставин і т. ін.»; 3) «сукупність належних кому-небудь речей, предметів, цінностей і т. ін.; майно» [103].

ЛЮБОВ – 1) «почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі; кохання»; 2) «почуття глибокої сердечної прив'язаності до кого-, чого-небудь»; 3) «інтерес до чого-небудь» [103].

ВОЛЯ – 1) «одна з функцій людської психіки, яка полягає насамперед у владі над собою, керуванні своїми діями й свідомому регулюванні своєї поведінки»; 2) «бажання, хотіння»; 3) «право розпоряджатися на свій розсуд; влада»; 4) «відсутність обмежень; привілля»; 5) «свобода, незалежність; протилежне – неволя, рабство»; 6) «звільнення селян від кріпацтва» [103].

ЗЛО – 1) «що-небудь погане, недобре; протилежне добро»; 2) «нещастя, лихо, горе»; 3) «почуття роздратування, гніву, досади; розлюченість» [103].

НЕЧИСТОТА – 1) «наявність бруду, сміття і т. ін. де-небудь»; 2) «покидьки, помії; те, що знаходиться на смітниках, в каналізаційних трубах і т. ін.» [103].

ВОРОГ – 1) «той, хто перебуває в стані ворожнечі, боротьби з ким-небудь; **недруг, супротивник**»; 2) «супротивник на війні, у воєнних діях» [103].

В англійських піснях бінарні опозиції також відображають глибокі роздуми про природу війни, конфлікту та втрати, а також допомагають створювати враження складності та дуальності воєнного досвіду у мові музики.

Ось деякі приклади бінарних опозицій, які можна знайти в текстах пісень: LIFE, FREEDOM, LOVE, LIGHT and DEATH, DESTRUCTION, EVIL, ANGER.

Leonard Cohen – The Partisan [75]

“Oh, the wind, the wind is blowing
Through the graves the wind is blowing
Freedom soon will come
Then we'll come from the shadows”

Edwin Starr – War [67]

“Peace, **love** and understanding, tell me
Is there no place for them today?”

Toby Keith – The Courtesy of Red, Blue and White (The Angry American) [91]

“Now this nation that I **love** has fallen under attack”

David Bowie – How does the grass grow? [69]

“The **light** in my **life** burnt away
There will be no tomorrow”

Edwin Starr – War [67]

“**Life** is much too short and precious
To spend fighting wars each day”

Black Sabbath – War pigs [63]

“As the war machine keeps turning
Death and hatred to mankind”

Dire Straits – Brothers in Arms [66]

“Through these fields of **destruction**”

Black Sabbath – War pigs

“Just like witches at black masses
Evil minds that plot”

Selena Gomez – Kill 'em with kindness [83]

“No war and **anger** was ever won”

LIFE – 1) “the period between birth and death, or the experience or state of being **alive**”; 2) “the period for which a machine or organization lasts”; 3) “the quality that makes people, animals, and plants **different from** objects, substances, and things that are **dead**”; 4) “the quality of **having a lot of energy**, interest, or excitement” [104].

FREEDOM – 1) “the condition or right of **being able or allowed to do, say, think, etc. whatever you want to**, without being controlled or limited”; 2) “a right to act in the way you think you should”; 3) “the state of not being in prison”; 4) “Freedom is also the state of **not being in prison or in the condition of slavery** (= condition of being legally owned by someone else)” [104].

LOVE – 1) “the **feeling of liking** another adult very much and being romantically and sexually attracted to them, or strong feelings of liking a friend or person in your family”; 2) “**strong liking** for” [104].

LIGHT – 1) “the **brightness** that comes from the sun, fire, etc. and from electrical devices, and that allows things to be seen”; 2) “something that will produce a **flame** and cause burning, such as a match or a cigarette lighter” [104].

DEATH – 1) “the end of life” [104].

DESTRUCTION – 1) “the act of **destroying** something, or the fact of **being destroyed**” [104].

EVIL – 1) “morally bad, **cruel**, or very unpleasant”; 2) “the condition of being **immoral**, cruel, or bad, or an act of this type” [104].

ANGER – 1) “a **strong feeling** that makes you **want to hurt** someone or be unpleasant because of something unfair or unkind that has happened” [104].

Варто зазначити, що в сучасних українських піснях та англійських піснях різних років використовується безліч різноманітних художніх засобів для відображення реальності, створення потрібного настрою, вираження почуттів та передачі певних ідей. Серед них у найбільшій кількості використовуються метафори та алюзії, після яких ідуть інші художні засоби, такі як порівняння, гіперболи, зменшено-пестливі слова, протиставлення, оксиморони та (Додаток А).

Для сформування загальної картини відсоткового співвідношення частоти використання художніх засобів, їх було проаналізовано згідно з текстами сучасних українськомовних та англійськомовних пісень та внесено в діаграму (Додаток В).

Отже, ми проаналізували та встановили універсальні засоби вербалізації концепту ВІЙНА у текстах сучасних українських пісень та англійських пісень. Ці засоби ми розподілили на три лексико-тематичні групи: **військові поняття** (ФРОНТ, БІЙ, КУЛІ, ТАНК, ЗБРОЯ, ВИСТРІЛИ, ПОВІТРЯНА ТРИВОГА, ВОГОНЬ, РОЗБОМБИТИ, РОЗСТРІЛЯТИ, ПРИСТРЕЛИТИ, ВБИТИ – в українських піснях; BATTLE, SOLDIER, GUN, ENEMY, BOMB, PEACE, HELMET, TANK, FIGHT, DESTRUCTION, FIRE, BULLET, FREEDOM, PROTEST, STRIKE – в англійських піснях), **фізичні та емоційні стани людини** (СМЕРТЬ, КРОВ, РАНИ, БІЛЬ, СЛЬОЗИ, ЛЮТЬ – в українських піснях; BLOOD, GRIEF, MURDER, RAPE, DEAD, CRY – в англійських піснях) та **бінарні опозиції** (ВІРА, СВОБОДА, ПРАВДА, МИР, ДОБРО, ЛЮБОВ, ВОЛЯ протиставляється ЗЛУ, НЕЧИСТОТІ та ВОРОГУ – в українських піснях; LIFE, FREEDOM, LOVE, LIGHT and DEATH, DESTRUCTION, EVIL, ANGER – в англійських піснях).

З'ясування значення цих слів за словником української мови та за англійським словником Cambridge Dictionary дозволяє нам розширити список цих універсальних понять та включити сюди синонімічні поняття:

- в українських піснях – це СУТИЧКА, ЗМАГАННЯ, БОРОТЬБА, УДАР, СНАРЯД, ВОГНЕПАЛЬНА ЗБРОЯ, КУЛЕМЕТ, ПАТРОН, БОМБА, ГАРМАТА, АВІАЦІЯ, НАЛІТ, СТРІЛЬБА, РОЗБИТИ, ЗРУЙНУВАТИ, ЗНИЩИТИ, ОБСТРІЛ, УМЕРТВЛЯТИ, ГУБИТИ, КОНЧИНА, СКІН, ЖЕРТВИ, ПЕРЕЖИВАННЯ, СТРАЖДАННЯ, ШКОДА, ПЛАЧ, РИДАННЯ, ГОРЕ, НЕЩАСТЯ, ЛИХО, НЕДРУГ, СУПРОТИВНИК.
- В англійських піснях – це ARGUMENT, WEAPON, FIGHT, COMPETITION, SIGNAL, SHOOT, KILL, HARM, FREEDOM FROM WAR AND VIOLENCE, PHYSICAL FORCE, FLAME, HIT, ATTACK, GREAT SADNESS, DESTRUCTION, UNHAPPINESS, PAIN.

Відштовхуючись від понять, що у піснях позначають протилежність ВІЙНИ, ми можемо встановити, чим не є ВІЙНА в колективному уявленні людей – і це також буде потужною характеристикою даного концепту. ВІЙНА не є ДОВІР'Я, ЖИТТЯ, ІСНУВАННЯ, ЛЕГКІСТЬ, ПРОСТОТА, НЕВИМУШЕНІСТЬ, ІСТИНА, СПРАВЕДЛИВІСТЬ, ПОРЯДОК, ПРАВДИВІСТЬ, ПРАВИЛЬНІСТЬ, ЗГОДА, СПОКІЙ, ТИША, БЛАГО, СВОБОДА, НЕЗАЛЕЖНІСТЬ та ENERGY, LIKING, FREEDOM, BRIGHTNESS, PEACE, HAPPY LIFE – в українських та англійських піснях;

3.2 Національно-специфічні риси концепту ВІЙНА

Окрім універсальних засобів вербалізації концепту ВІЙНА в текстах українських та англійських пісень, ми помічаємо також і національно-специфічні. Вважаємо, що окреслені тут поняття можна віднести до периферії концепту ВІЙНА, оскільки вони є асоціативними та варіативними. Для кожного українця ВІЙНА

означає щось своє, окреслюється специфічними унікальними поняттями, а для англomовних людей це поняття може набувати різноманітних асоціацій та відтінків в залежності від історії, культурних впливів та особистого досвіду.

У текстах проаналізованих пісень ми помітили часте застосування **онімів** – і саме вони є потужним національно-специфічним вербалізатором концепту ВІЙНА в умовах російсько-української війни та інших воєн. Проаналізовані нами оніми складаються із назв міст, імен історичних осіб тощо:

Jerry Heil - #МРІЯ [71]:

«Але якщо є віра, то вистачить сил

На фронті в **Мелітополі** й в бою в інтернеті»;

«Вони можуть розбомбити **Щастя**,

Вони можуть розстріляти **«Мрію»**

(Щастя – у значенні українського міста, «Мрія» – найбільший у світі літак, спалений росіянами у перші місяці повномасштабного вторгнення)

SKOFKA - ЧУТИ ГІМН [86]:

«Ну, а поки будем бить вас за **«Азов»** і **Бучу**

За Дні-, за **Дніпро** і кручі

За ла-, за лани квітучі

За **Херсон** – землю родючу

За До-, за **Донбас** получиш

За **Чернігів** – неминуче

За лі-, за ліси дрімучі

За **Хмельницького Богдана**

За Фра-, за **Франка Івана**

І за **Суми**, і за храми

ЗСУ прийде за вами

І за ночі, і за ранки

За кожен тривожний ранок
За **Харків** і «тюльпани»
За О-, за **Одесу**-маму
За **Рівне** і **Здолбунів**, за **Полтаву**, **Львів** і пулі
За **Київ**, **Луцьк**, за **Вінницю**, за **Миколаїв** – дулі
За **Чернівці**, **Черкаси**, **Тернопіль** і **Кривий Ріг**
За **Запоріжжя**, і **Житомир**, і за **Крим** забудься – гріх»

SKOFKA - Не забудем і не пробачим [85]:

«Сука, руки забори від **Маріуполя** – не твій він»;
«В небо «**Мрія**» ще злетить над вільною Україною»

Антитіла – Фортеця Бахмут [54]:

«Фортеця **Бахмут**,
Всі молитви наші тут».

Анна Трінчер – Зай [53]:

«І знову проїжджати міст **Патону!**»

Тематика війни може спиратися на різні культурні та історичні концепції. Так, українські пісні можуть використовувати оніми, що асоціюються із славетним минулим чи національними символами, тоді як англійські пісні можуть ставити акцент на інші аспекти війни, що властиві конкретній історії чи культурі:

Wishful Thinking – Hiroshima [94]

“There's a shadow of a man at **Hiroshima**

Where he passed the moon

In a wonderland at Hiroshima

'Neath the August moon”

Scorpions – Wind of change [82]

“I follow the **Moskva** down to **Gorky Park**
Listening to the wind of change
An August summer night, soldiers passing by
Listening to the wind of change”

The Beatles – Back in the U.S.S.R [88]

“Flew in from **Miami Beach B.O.A.C**
Didn't get to bed last night
On the way the paper bag was on my knee
Man, I had a dreadful flight
I'm back in the **U.S.S.R**
You don't know how lucky you are, boy
Back in the U.S.S.R”

Jimmy Cliff – Vietnam [72]

“Yesterday I got a letter from my friend
Fighting in **Vietnam**
And this is what he had to say
"Tell all my friends that I'll be coming home soon
My time it'll be up some time in June
Don't forget, he said to tell my sweet Mary
Her golden lips as sweet as cherries”

Dan Bern – Jerusalem [65]

“Everybody's waiting for the messiah
The **Jews** are waiting
The **Christians** are waiting
Also the **Muslims**

It's like everybody's waiting
They've been waiting a long time
I know how I hate to wait”

Glen Campbell – Galveston [68]

“**Galveston, oh Galveston**

I still hear your seawaves crashing
While I watch the cannon's flashing
I clean my gun and dream of **Galveston”**

Окрім онімів, національно-специфічними вербалізаторами концепту ВІЙНА є ті слова, котрі у своїх унікальних комбінаціях утворюють різноманітні художні засоби.

У пісні *Jerry Heil - Мрія* [71] ВІЙНА вербалізується через згадку ядерного пилу та порівняння його зі снігом. У межах сучасної війни, коли світ загалом перебуває у стані гонки озброєнь та на порозі Третьої світової війни, ядерна загроза є надзвичайно великою. Порівняння пилу зі снігом нагадує також про те, що російсько-українська війна почалася взимку, а тому сніг у свідомості українців асоціюється з війною:

«Знаєш, **якщо випаде ядерний пил, –**
Це буде **останній сніг на планеті...**»

У пісні *alyona alyona - Чому? (feat. Jerry Heil)* [61] виконавиці використовують алюзію і згадують про Революцію Гідності, з якої почалося протистояння українців проти зла. Тому оніми *Хрещатик* та слово *барикада*, котре асоціюється з революцією, також є вербалізаторами ВІЙНИ:

«Здавалося, що є давно у дамках ми

Бо вміємо терпіти і прощати

Але пам'ята **Хрещатик**

Полум'я за **барикадами**».

У пісні *KALUSH x SKOFKA – Батьківщина* [74] воїнів ЗСУ порівняно із підрозділом Українських січових стрільців (алюзія), котрі діяли протягом Першої світової війни. Як тодішні герої, так і теперішні боронять свою землю та вирізняються глибоким почуттям патріотизму:

«Наші **січові стрільці** добре ворога січуть»

Виконавець пісні *SKOFKA - Не забудем і не пробачим* [85] характеризує ворогів українського народу. Росіян він називає орками, а усю їхню ментальність – «руським міром». Обидва ці концепти сформувалися задовго до початку війни, але в її контексті набули іншого звучання:

«Не чекали вас ніде тут: ні в селі, ні в місті

Орки, ваші руки брудні, навіть коли руки чисті»;

«**«Русській мір»** позорить сам себе, позорить навіть війни»

Уже згадану раніше паралель між війною та снігом ми простежуємо також у пісні *Макса Барських – Буде весна* [57]. Тут автор проводить паралель між падінням сніжинок та польотом куль. Він апелює до того, що війна розпочалася взимку, а також підкреслює, що вороги напали вночі, і через це слова **НІЧ**, **СОН**, **ХОЛОД** також виступають вербалізаторами концепту **ВІЙНА**. Зимі протиставляється **ВЕСНА**, а тому це слово дорівнює значенню перемоги (подібно до того, як війна протиставляється миру):

«Кулі летять поки падає **сніг**»;

«**Ночі** без **сну**, нам не **холодно**

Чекає сім'я на околицях,
Разом ми всі переможемо,
Це наша рідна земля.
Хай буде **весна**,
Поки ми стоїмо до кінця,
І нас не зламає війна,
Наша віра єднає серця,
Україна навіки жива».

Український молодий виконавець *Wellboy* у композиції «*Ворогів на ножі*» [93] використовує безліч художніх засобів, що ще більше підкреслює її патріотичний характер та відображає сучасні реалії України та її взаємодію з історією.

Ось деякі художні засоби та елементи стилістики, які можна помітити в цьому тексті:

«Ми живемо так, як заповів колись **дід Тарас**

Боремось - поборемо, і все буде в нас гаразд (і все буде в нас гаразд)»

У цьому прикладі використана алюзія на таку культурно та історично важливу постать, як Тарас Григорович Шевченко, видатного українського письменника та художника, і навіть використано уривок з його твору «Кавказ»: «Борітеся – поборете».

Метафора «*ворогів на ножі*» вказує на готовність вступити в боротьбу та використати всі засоби для захисту своєї країни:

«**Ворогів на ножі**

Перетнуті рубежі»

Під словом «кати» також може розумітись метафора, що символізує російських ворогів, які намагаються завдати шкоди і погрожують українській нації та її цінностям:

«Біля хат **кати**

Але ті кати уже в землі

Як ти не крути»

Тут також використано оксиморон «*мертва вода*». У цьому випадку, «мертва» і «вода» є протилежними за своєю природою, оскільки вода є символом життя та руху, а прикметник «мертва» вказує на відсутність життя чи руху. Цей оксиморон використовується для вираження негативних та безжиттєвих асоціацій:

«Боже, проведи

Вистачить загоїть рани всім **мертвої води**»

Слід зауважити, що ця пісня містить ще такий художній засіб, як градація:

«**Вистоїмо, побудуєм** ми новії світи

Знову в Україні **розквітуть** вишневі сади»

У цих рядках автор послідовно вказує на важливість та позитивний розвиток, використовуючи дієслова з позитивним значенням поступово. Кожен наступний вислів надає додатковий рівень сприятливих асоціацій та враження поетичного розвитку.

Молодий український артист *LESAN* випустив трек «*Українці борять*» [77], де також використав цитати з твору «Кавказ» Тараса Шевченка (алюзія):

«Борітеся — поборете! Вам Бог помагає!

За вас правда, за вас слава і воля святая!»

Метафора «Синонім **Україна** – це **свобода**» визначає Україну не тільки як місце, а й стає символом абстрактної ідеї свободи. Така метафора вказує на тісний зв'язок між національною ідентичністю та концепцією свободи в серцях та душах українського народу.

Слова «*а хтось і словом борить*» є метафоричними та вказують на тих, хто обирає ненасильницькі методи опору, такі як активна громадянська позиція, публічна діяльність, чи використання слова інакше, наприклад, через журналістику, письменництво, чи інші форми виразу. Ця метафора створює образ індивідуального внеску кожного громадянина в боротьбу за свободу та незалежність, враховуючи різноманітність і можливості кожного:

«До рук своїх ми взяли кожен зброю

Хтось автомат, а хтось і **словом борить**»

Українських військових, які покинули цей світ, захищаючи всіх інших мирних жителів порівнюють з лицарями, вчинки яких будуть точно оцінені богом:

«І вам слава, сині гори, кригою окуті
І вам, **лицарі великі**, Богом не забуті»

У пісні молодої виконавиці *Amelica Ocean* «*Не брати, а кати*» [62] як і Wellboу порівнює російських військових з катами, тим самим протиставляючи братами, а їхнє серце з каменем:

«Ви – це ті, кого обходять,
Кого краще не чіпати,
Ваше **серце – то камінь**,
Не брати, а кати»

У наступних рядках можна простежити градацію, що є негативною, оскільки ідея стає важливішою та інтенсивнішою з кожним наступним кроком. Починаючи з розгляду характеристик «більші» і «старші», текст поетично наростає в напрямі дії агресії та втручання («нажали на курок»), завершуючись згадкою про відтягнуті та відібрані речі. Такий розвиток подій створює враження негативного розвитку подій або конфлікту:

«Кажуть, що вони **більші**,
Кажуть, що вони **старші**
І **нажали на курок**.
Відтягли, забрали»

У композиції гурту «*Океан Ельзи*» «*Квіти мінних зон*» [59] було знайдено велику кількість персоніфікацій:

«**Дихає війна**
Мамо, це не сон»

«Як удав, **не відпускає пустота**
Поки спокою не має»

«І невзята кожна твоя висота

Вона рве твої думки»

У вислові «*дихає війна*» війна, яка є абстрактним поняттям, описується так, ніби вона володіє життєвою функцією – диханням. Це персоніфікація, оскільки війна наділяється якимось живим, людським атрибутом (диханням) і має характеристики живих істот. Фрази «*не відпускає пустота*» та «*висота...рве*» – також уособлення, оскільки всі ті дії, які вони виконують – нереальні через те, що і пустота, і висота – абстрактні поняття.

Неможливо не помітити те, що у тексті цієї пісні використано такий художній прийом, як обрамлення, де рамками виступають однакові рядки на початку та на кінці пісні:

«Жили люди:

Своя хата і поле,

Своє море і гори -

Так подарував їм Бог».

Вони також мають певні риси притчі або алегорії. Тут описується життя людей з наголосом на різноманітних аспектах, таких як хата, поле, море і гори, які можуть сприйматися як символи різних життєвих цінностей чи сфер.

Пісня «*Ненародженім*» виконавця *Tember Blanche* [87] починається з алюзії (посилання на вірш Тараса Шевченка «Заповіт»):

«Як понесе з України у синєє море кров ворожу

От тоді й я і лани, і гори

Все покину і долину

До самого Бога»

У цих рядках є багато алегоричних елементів та символів, таких як «*синєє море*», «*кров ворожу*», «*лани і гори*», що можуть вказувати на різні аспекти війни, втрат та надії. Образи ланів та гір можуть описувати українську місцевість, природні багатства та різноманіття, які варто захищати та зберігати. Вони є обов'язковими

символами рідної землі та культурного спадку. Синє море, заповнене кров'ю ворогів, може вказувати на страшні наслідки війни та кровопролиття. Це може відображати біль, трагедію та втрату, яку принесла війна.

Використання наступної фрази може бути формою іронії, коли висловлюється поневір'яння або жартівливе ставлення до інформації про війну:

«Втома і роздратування - мої другі імена

Коли бачу твіти руских: **Да какая там война?»**

Текст пісні багатий метафорами:

«Якщо є такі рани, що їх **зцілює час**

Є й жахлива ураза, **біль** від якої **не згасне»**

«*Рани, що зцілює час*» – метафора для важких подій чи травм, які з часом можуть стати менш болючими або заспокоїтися, а «*біль не згасне*» – використовується для підсилення ідеї, що існують страшні та нестримні відчуття, біль від яких залишається завжди в серці та не зменшується з часом.

Текст пісні містить алегоричні елементи, де лелека виступає символом чогось більшого і глибшого:

«Але факт є фактом: **лелеку** збили зі шляху

Влучили просто в крило, і не оговтавшись від жаху

Він впустив їх на землю, а з ними і мати»

У контексті збройного конфлікту та війни метафора лелеки може мати кілька інтерпретацій.

В українській культурі лелека традиційно асоціюється з процвітанням, родючістю та миром. Тому прийняття лелеки як символу може вказувати на те, що цей мир і благополуччя були порушені внаслідок війни. Відстріл лелек може бути відображенням агресії та втрат.

З іншого боку, лелека може сприйматися як символ національної гордості та свободи, які є традиційними образами України. Тому вбивство лелек може бути алегорією на порушення незалежності та зазіхання на національні цінності.

Виконавиця *Alice Change* у пісні «*Не вистачає кисню*» [60] використовує такі художні засоби:

- оноματοпея (звукові наслідування): «Бум» – використання звуків для імітації падання снарядів.

- метафори та алегорії:

«Стільки ботів, продажних блогерів і артистів» – може вказувати на негативний вплив пропаганди та маніпуляційних засобів.

«Ви вже забрали мій дім, та не вкратете цілу країну» – можлива алегорія на втрату домівки та території через воєнні події.

- іронія та сарказм:

«Чим я можу бути корисною, **руками або піснею?**» – саркастичне питання, що може висловлювати невдоволення ситуацією.

- гіпербола:

«Я звичайна дівчина, і в мене вже терпцю немає» – може вказувати на велику ступінь невдоволення та стресу внаслідок подій.

- символізм:

«Не вистачає **кисню**» – може бути символічним вираженням відчуття обмеження чи знущання під час конфлікту.

Український поп-рок гурт “*Mountain Breeze*” пише звертання «*Окупанту*» [78], використовуючи безліч алюзій та іронії:

«**Пряника** в нас нема

Лиш козацька **шабля**»

Тут «*пряник*» стосується російської метафори «метод кнута и пряника», методу виховання або шляхом винагород за щось хороше, або покарання за щось погане. У цьому іронія полягає в тому, що замість чогось приємного (пряника) окупант може тільки отримати покарання за допомогою чогось важкого та серйозного (козацької шаблі).

Іронічним є звертання: «*Гей, «шановний», окупанте*», оскільки слово «шановний» у говорі, наприклад львів’ян, означає навпаки бажання не звернутись

до людини з повагою, а «ввічливе» зауваження до опонента, який, очевидно, зробив щось не так, що у цьому випадку, враховуючи усю ситуацію, означає зневажливе звернення до тих, хто порушив спокій українців.

«Зустрічають **мордор** сходу

Як засохло в горлі

Пригощайся на здоров'я

Фірмове «**Бандера** смузі»»

У цих рядках присутні алюзії:

Мордор – це поетичне використання терміна з творів Дж. Р.Р. Толкіна, особливо з «Володаря перснів». Мордор є владою злого та темряви в уявному світі Толкіна. У цьому випадку, використання «*мордор сходу*» може вказувати на загрозу або конфлікт, які приходять із сходу.

«Фірмове «*Бандера смузі*»» – тут може бути алюзія до історичної постаті Степана Бандери, політичного та військового лідера. Використання терміна «смузі» може бути іронічним або саркастичним, натякаючи на те, що це щось, що може бути сприйнято неоднозначно або обговорювано.

Алюзії «Баба Надя» та «рєбят с Азову» стосуються реальних осіб, які тим чи іншим чином залишаться в історії (Азов може посилатися на батальйон «Азов», який є добровольчим загonom, утвореним під час конфлікту на сході України. Це може бути алюзією до військових сил, які захищають територію; баба Надя – до фігури жінки, яка стала широко відомою за свою рішучість, що полягала в тому, що на автобусній зупинці в селі Михалки Пісківського району з'явилася табличка зі зверненням до російських окупаційних військ, що містило лайку. Авторка підписалася «Баба Надя»):

«Як натрапиш випадково

На наших **рєбят с Азову**

Ти втікай куди не скажу

Баба Надя там підкаже»

Мія Рамарі у своїй пісенній композиції «*Гості*» [58] застосовує антитезу для опису стану особи, яка має холодні руки від зброї, але гаряче серце, що може вказувати на внутрішній конфлікт або роздвоєність:

«Твої долоні холодні від зброї

А серце – гаряче, я буду з тобою»

Алюзії на російського президента Володимира Путіна та його підданих – військових заховані у тексті у вигляді схибленого чоловіка старшого віку та дітей чоловічої статі дошкільного віку, що ще більше підкреслює всю безглуздість та водночас серйозність ситуації:

«Покинуті хлопці

З дитячих садочків

Невміло стріляють із своїх візочків

Уся моя вулиця

Вас виганяє

Хай ваш хворий батя вас назад забирає»

У наступних рядках виконавиця влітає метафори, які використовуються для вираження почуттів розлуки та втрати, а образ «дні без сонця» як метафору для важких та темних періодів у житті, коли відсутня радість і світло, «єднає розлука» – метафора, що використовується для підкреслення того, що розлука не тільки розділяє автора від близьких, але й об'єднує їх у спільному відчутті втрати.

«Мене і друзів

Єднає розлука

Для нас дні без сонця - це найгірша мука»

Ось схожий аналіз художніх засобів, вжитих у текстах англійських пісень про війни:

The Cranberries – Zombie [89]

It's the same old theme

Since nineteen-sixteen

In your head, in your head, they're still fighting

With their tanks and their bombs

And their bombs and their guns

In your head, in your head, they are dying.

Використання образу “in your head” може бути метафорою для психологічних наслідків військових дій, які продовжуються у свідомості людей, незважаючи на те, що війна завершилася вже багато років тому.

Весь текст може розглядатися як алегорія, представлення абстрактних ідей (війни, конфлікту) через конкретний образ (зомбі). Зомбі можуть *символізувати* безжиттєвість або марноспрямовану енергію.

Edwin Starr – War (What Is It Good For?) [67]

It ain't nothing but a **heart-breaker**

(War) **Friend only to The Undertaker**

Oh, war it's an **enemy** to all mankind

The thought of war blows my mind

War has caused unrest

Within the younger generation

Induction then destruction

Питання в кінці куплету “*Who wants to die?*” є риторичним, оскільки само собою зрозуміло, що свідомо психічно здорові люди не прагнуть прощатись з життям. А отже, воно використовується з метою емоційного впливу на слухача, яке полягає в тому, щоб викликати так-званий «когнітивний дисонанс».

Метафори *a heart-breaker*, *friend only to The Undertaker*, *an enemy* застосовується у тексті пісні з ціллю надати війні характеристики особистості, що може бути і другом, і тим, хто розбиває серце, і ворогом, що також усередині містить протиріччя.

Текст пісні “*Masters of War*” (Bob Dylan) [63] у цілому може розглядатися як алегорія, де постачальники зброї та воєначальники представлені як “masters of war” – владарі війни, які безжалісно вирішують долю сотень мільйонів людей, що може символізувати критику військово-промислового комплексу.

You fasten all the triggers
For the others to fire
Then you set back and watch
While the death count gets higher
You hide in your mansion
While the young people's blood
Flows out of their bodies
And is buried in the mud

Анафора “You” слугує засобом, що допомагає визначити чіткого адресата в тексті. Це є важливим для звертання уваги слухача на конкретну особу чи групу тих людей, які зацікавлені у війні, незважаючи на чисельні людські втрати, і водночас для підкреслення відсутності страху перед ними, що виражається у безперервному прямому зверненні.

Хоча ця пісня була написана про війну у В'єтнамі, з тих пір її використовували, щоб протестувати проти війн і конфліктів протягом багатьох років.

Майстерна пісня “*Brothers in Arms*” (*Dire Straits*) [66] — виконана зі сторони солдата, який гине на полі бою, розповідає про безглуздість війни та абсурдність вбивати один одного, коли ми всі є частиною загального братства. Фолклендська війна, конфлікт між Британією та Аргентиною, послужила натхненням для створення пісні.

Now the **sun's gone to hell** and
The moon's riding high
Let me bid you farewell
Every man has to die
But it's **written in the starlight**
And **every line in your palm**
We're fools to make war
On our brothers in arms

Гіпербола *“the sun’s gone to hell”* може вказувати на захід сонця, яке може бути визначене як «перехід до пекла» через драматичні кольори і вражаючий вигляд неба при заході сонця. Але метафоричне значення цього речення вказує на те, що час минув, пізно вже щось змінити.

Метафоричні фрази *“written in the starlight”*, *“every line in your palm”* говорять про те, що автор пісні вірить у деяку містичність, долю, у те, що більшість речей у житті уже вирішені за нас або ж їх можна прочитати на лініях нашої руки, заглибившись у хіромантію.

Пісня *Radiohead – Harry Patch (In Memory Of)* [81] написана від лиця солдата, який вірить, що людство ніколи не навчиться припиняти воювати. Гаррі Джон Патч був останнім живим ветераном Першої світової війни. Він помер у 2009 році, проживши вражаючих 111 років. Том Йорк з гурту *Radiohead* написав цю пісню на основі інтерв’ю з Гаррі в 2005 році та навіть написав деякі тексти безпосередньо на словах Гаррі.

I've seen **devils coming up from the ground**

I've seen hell upon this earth

The next will be chemical

But they will never learn

Метафора *“devils coming up from the ground”* скоріше за все описує страшні лиха, які включають у себе ворожі війська, військові загрози, або навіть самі страхітливі наслідки військових конфліктів.

Гіпербола *“I’ve seen hell upon this earth”* – перебільшене висловлення про те, що автор бачив надзвичайно важкі або трагічні події, які можна порівняти з пеклом на землі.

Leonard Cohen у своїй пісні *“There is a war”* [76] використовує протиставлення: *“rich–poor”*, *“man–woman”*, *“the ones who say there is a war/there isn’t”* для підкреслення суперечностей та протиріч. Війни в цій пісні не обов’язково є реальними війнами між країнами, хоча ця пісня вийшла під час війни у В’єтнамі, а скоріше про «війни» між людьми.

There is a war between the **rich and poor**

A war between **the man and the woman**

There is a war between **the ones who say there is a war**

And **the ones who say there isn't**

Існують війни між расами, статтю та економічним статусом. Для Леонарда Коена вони здаються тривіальними битвами, оскільки він каже, що існують більші реальні війни, на яких ми можемо зосередитися, а не сваритися з нашим ближнім (*let's all get even*):

Why don't you come on back to the war, **pick up your tiny burden**

Why don't you come on back to the war, **let's all get even**

Why don't you come on back to the war, can't you hear me speaking?

Тут можна зауважити, що присутнє використання оксиморону “tiny burden”, оскільки тягар не може бути крихітним, навіть у самому слові прихований прикметник «тяжкий».

Гурт *Black Sabbath* у композиції “*War pigs*” [64] використали порівняння політиків з відьмами, злими умами та чаклунами, які вибудовують тільки смерть.

Generals gathered in their masses

Just **like witches** at black masses

Evil minds that plot destruction

Sorcerer of death's construction

Навіть сама назва метафорична: “*war pigs*” – огидні політики, що починають війни, але не беруть у них участь, і «розв’язують війну просто заради розваги», ніби це гра в шахи (порівняння):

“Treating people just like pawns in chess”

З цього прикладу можна дійти до висновку, що існують схожості у мисленні англійських людей з українськими. За своїм стилем написання ця пісня схожа з багатьма українськими піснями, адже українці також часто порівнюють політиків зі свинями, що збагачуються за рахунок державних коштів.

У пісні *Jackson Brown – The Drums of War* [70] використовується антитеза, що виражає конфлікт між війною та свободою:

“Roll out the drums of war

Roll back the freedoms that we struggled for”

У тексті пісні багато риторичних питань, , як от “*Who beats the drums for war?*” та “*Who lies, then bombs, then calls it an error?*” – це структурний прийом, який привертає увагу та підкреслює авторські погляди, адже людям вже чітко зрозуміло хто зазвичай винен у війні.

Епіфора в тексті цієї пісні слугує для посилення проблеми, підкреслюючи ідею, що війна та підготовка до неї відбуваються ще до того, як мир уже порушено, оскільки це питання піднімається на дуже ранній стадії, задовго до можливості конфлікту і, зазвичай, мирні жителі не знають про це нічого аж до самого початку війни:

“Who beats the drums for war?

Even before peace is lost”

Квітка у пісні відображає життя з усіма його циклами та необхідними процесами, де багато чого перероджується і знову починає існувати:

«The **flower** of our youth,

Of freedom, and the truth?»

У пісні “*Wind of Change*” гурту *Scorpions* [82] використовуються безліч метафор, порівнянь та епітетів:

«Listening to the wind of change» – вітер змін використовується як метафора для нових історичних подій та трансформацій.

«That we could be so close like brothers» - порівняння близькості із братами, що може символізувати єднання та спільність.

“And distant memories are buried in the past forever”

“Take me (take me) to the magic of the moment

On a glory night (a glory night)” – епітети для опису ситуацій, що сталися давно і втратили свою чіткість та особливу ніч, наповнену важливими подіями.

У пісні *Dan Bern – Jerusalem* [65] вжита гіпербола, за допомогою якої автор перебільшує або уявляє, що попів (у контексті означає все, що люди не люблять(війна, голод, бідність)) чи зола піднімається вгору аж до небес. Це перебільшення може мати символічне значення, вказуючи на високий ступінь духовності, важливість чи піднесеність того, що відбувається:

“And watch the **ashes**

Fly up to Heaven”

Jimmy Cliff написав пісню про війну у В’єтнамі (“*Vietnam*” [72]) від лица друга солдата, який отримує лист від нього, де він просить передати усім, що скоро він повернеться додому, і що губи його дівчини такі ж солодкі, як черешні (порівняння):

“Tell all my friends that I'll be coming home soon

My time it'll be up some time in June

Don't forget, he said to tell my sweet Mary

Her golden lips **as sweet as cherries”**

Але наступного дня приходиться сумна звістка і в кінці цієї пісні автор звертається до людей, щоб ті хоч якось зупинили війну:

“What I'm saying now **somebody stop that war”**

Гурт *Wishful Thinking* у пісні “*Hiroshima*” [94] використовує множинність метафор, наділяючи світ характеристиками, які більше притаманні людям (запам’ятовування лиць та імен):

“And the **world remembers** his face

And the **world remembers** his name”

Метафора “let the sky explode” може вказувати на бурхливі, вражаючі або суттєві події або випробування, що змінюють ситуацію або стан речей.

У тексті пісні також було знайдено гіперболу, що виражається в нереальній дії, де чоловік передає або проходить через місяць:

“There's a shadow of a man at Hiroshima

Where he passed the moon”

“Metal bird” у наступних рядках означає алюзію на літак, що перевозив ядерну бомбу, яку було скинуто на Хіросіму під час Другої світової війни:

“Fly **metal bird** to Hiroshima
And away your load”

У тексті пісні Хіросіма прирівнюється до світу чудес (“In a wonderland at Hiroshima”). Фраза «чудова країна» може бути вжите для опису жахливого та зовсім неочікуваного стану речей, який виник в результаті цієї події.

David Bowie у своїй пісні “*How does the grass grow?*” [69] використовує такий художній засіб, який можна розглядати як форму протиставлення, де “boys lie” (хлопці лежать в багні) контрастує з “How does the grass grow” (як росте трава, яка кров'ю облита). В той же час, якщо врахувати протилежності в змісті (хлопці та трава, лежать в багні та росте в крові), можна також розглядати це як антитезу:

“**Where do the boys lie**
Mud mud mud
How does the grass grow
Blood blood blood”

У рядках також присутній асонанс (звуки u – oo), що створює ритмічний та звуковий ефект у тексті з метою психологічного впливу.

Епітет “*blind life*” висловлює втрату або відчуття відсутності осмисленості у своєму минулому, можливо, через людську необізнаність, брак правди. Такий епітет може вказувати на те, що особа проживала життя, де не вистачало якоїсь ясності або прозорості.

«But I lived a **blind life**
A white face in prison»

Епітет “*stone heart*” використовується метафорично для позначення внутрішнього стану особи, яка може бути враженою, втомленою чи відчуженою. Такий епітет може вказувати на те, що автор відчуває внутрішній спротив чи відстань, яка перешкоджає взаєморозумінню або співчуттю:

“Waiting with my red eyes

And my **stone heart**”

Хоча художні засоби можуть виявлятися у піснях про війну як загальні, так і специфічні для кожної культури та мови, існують деякі відмінності у їх використанні в українських та англійських піснях про війну:

- символіка та алюзії: українські пісні можуть використовувати більше символіки, що є специфічною для української культури та історії. Наприклад, вони можуть посилалися на козацькі традиції, героїчні подвиги чи національні символи. У той час як англійські пісні можуть використовувати свою власну культурну та історичну символіку.
- лексичні та фразеологічні особливості: вживання слів та виразів, що є характерними для конкретної мови, може відрізнятися. Українські пісні можуть використовувати власні фразеологізми та вирази, які мають глибокі культурні конотації. Англійські пісні, з іншого боку, можуть користуватися виразами, які властиві англомовній традиції.
- герої та сюжет: в піснях можуть визначатися різні герої, події та сюжетні лінії, які відображають конкретні історичні або культурні аспекти. Українські пісні можуть акцентувати увагу на героях чи подіях, які мають особливе значення для українців.

Отже, на основі проаналізованих вибраних пісень ми встановили національно-специфічні вербалізатори концепту ВІЙНА. Вважаємо, що ці поняття становлять периферію ядерно-периферійної структури концепту ВІЙНА. До таких понять зараховуємо: оніми на позначення міст та імена історичних осіб, а також різноманітні художні засоби, а саме алюзії та метафори, порівняння, протиставлення, гіперболи, оксиморони, анафори та епіфори. Вважаємо, що ці поняття становлять периферію ядерно-периферійної структури концепту ВІЙНА. Аналіз художніх засобів дав змогу виявити, що українські пісні містять значно більше різноманітних художніх засобів, ніж англійські. В англійських піснях частіше використовуються порівняння та протиставлення, а в українських – алюзії.

ВИСНОВКИ

В сучасному світі музика виступає важливим мовником для вираження глибоких соціокультурних та емоційних переживань. Однією з найскладніших та найболючіших реальностей, з якою доводиться мати справу сучасному суспільству, є війна. Цей загрозливий феномен стає об'єктом музичної рефлексії та вербалізації в пісенному мистецтві. В контексті української та англійської мовної сфери виникають різноманітні шляхи вираження концепту ВІЙНА. Аналіз пісень цих двох мовних середовищ дозволяє розкрити не лише відмінності в культурних підходах до цієї теми, але й виявити загальні риси мовлення, які об'єднують артистів у їх бажанні висловити та спільно поділитися важливими рефлексіями про війну.

В ході роботи над аналізом вербалізації концепту ВІЙНА в текстах сучасних українськомовних та англійських пісень нам вдалося зробити такі висновки:

1. Було розглянуто сутнісні характеристики пісні як культурного феномену та виразника суспільної свідомості, проаналізовано особливості мови пісень, які роблять її швидкою до реагування на важливі для суспільства події. З'ясовано, що вивчення концепту війни в рамках когнітивної лінгвістики є перспективним та цікавим напрямом дослідження. Ідеї про війну були присутні в свідомості людей та літературі з давніх-давен і включали базовий набір понять, таких як *ворог*, *битва*, *кров*, *біль*, *страх* та інші. Аналіз текстів пісень з точки зору їх відображення соціокультурного контексту є важливим для розуміння взаємодії тексту та навколишнього середовища. Інтертекстуальність та культурні аспекти пісень полягають у вивченні посилань на інші літературні чи культурні твори в текстах пісень, а також їхній вплив на мовленнєву та музичну структуру.

2. Концепт – це поняття, яке має як загальне значення, що базується на спільних рисах ментальності різних народів, так і суб'єктивне сприйняття, оскільки кожна людина розуміє і формує концепти по-своєму. Вивчення концептів належить до галузі когнітивної лінгвістики, а саме лінгвоконцептології. Концепт має ядро-периферійну організацію та незамкнену структуру. Ядро концепту становлять конкретно-образні характеристики, тоді як периферію утворюють абстрактні ознаки,

котрі є довільними та варіативними. Концепти утворюють концептуальну картину світу, котра відрізняється від мовної картини та має низку ознак, а саме: є єдиною для всіх мовних колективів; породжується національною свідомістю; об'єктивно відображає світ; постійно змінюється; є динамічною.

3. Концепт ВІЙНА має одночасно універсальний та індивідуальний характер, що залежить від кожного народу та навіть кожної окремої людини. Універсальний аспект полягає в тому, що всі народи в історії світу воювали, часто вступаючи в конфлікти з іншими народами протягом десятиліть. Однак, у кожного народу є свій унікальний погляд на цей концепт, і ВІЙНА має свої особливі ознаки та значення, які залежать від контексту національної історії. Ми можемо стверджувати, що власні назви, зокрема назви деяких міст (Маріуполь, Бахмут, Чорнобаївка тощо), стали потужними маркерами російсько-української війни. Кожні з цих найменувань несуть не лише інформацію про назву пункту, а й стають символом боротьби, містять у собі безліч дотичних історій та понять.

3. Визначено методологічні принципи проведеного дослідження, його етапи, методи та модель, а також встановлено схожості та відмінності у вербалізації концепту ВІЙНА у текстах українських та англійських пісень. Роботу було поділено на шість етапів: перший – створення теоретичної бази (загальна кількість українськомовних та англійськомовних пісень становить 42 одиниці, у межах яких було проаналізовано 80 лексем, залучено метод спостереження, узагальнення, індукції та дедукції, описовий метод), другий – систематизація всього відібраного теоретичного матеріалу, визначення специфіки пісенних текстів та засобів вербалізації концепту ВІЙНА (метод спостереження, а також дедуктивний і системний методи), третій – опрацювання теоретичних праць з питань особливостей пісенного тексту, дослідження концепту ВІЙНА, відображення цього концепту у лінгвоментальності народу (описовий метод й метод суцільної вибірки, компонентний аналіз), четвертий – відбір прикладів українських та англійських пісень з різними художніми засобами та військовими термінами, здійснення аналізу схожостей та відмінностей у вербалізації концепту ВІЙНА завдяки зіставному методу, п'ятий –

визначення кількісного співвідношення використаних способів передачі концепту ВІЙНА у текстах англійських та українських пісень за допомогою методу спостереження та кількісного аналізу, шостий – підсумки й опис усіх отриманих результати (залучено системний метод).

4. Ми проаналізувати та встановили універсальні засоби вербалізації концепту ВІЙНА у текстах сучасних українських та англійських пісень. Ці засоби ми розподілили на три лексико-тематичні групи: **військові поняття** (ФРОНТ, БІЙ, КУЛІ, ТАНК, ЗБРОЯ, ВИСТРІЛИ, ПОВІТРЯНА ТРИВОГА, ВОГОНЬ, РОЗБОМБИТИ, РОЗСТРІЛЯТИ, ПРИСТРЕЛИТИ, ВБИТИ – в українських піснях; BATTLE, SOLDIER, GUN, ENEMY, BOMB, PEACE, HELMET, TANK, FIGHT, DESTRUCTION, FIRE, BULLET, FREEDOM, PROTECT, STRIKE – в англійських піснях), **фізичні та емоційні стани людини** (СМЕРТЬ, КРОВ, РАНИ, БІЛЬ, СЛЬОЗИ, ЛЮТЬ – в українських піснях; BLOOD, GRIEF, MURDER, RAPE, DEAD, CRY – в англійських піснях) та **бінарні опозиції** (ВІРА, СВОБОДА, ПРАВДА, МИР, ДОБРО, ЛЮБОВ, ВОЛЯ протиставляється ЗЛУ, НЕЧИСТОТІ та ВОРОГУ – в українських піснях; LIFE, FREEDOM, LOVE, LIGHT and DEATH, DESTRUCTION, EVIL, ANGER – в англійських піснях).

5. На основі проаналізованих вибраних пісень ми встановили **національно-специфічні вербалізатори** концепту ВІЙНА. Вважаємо, що ці поняття становлять периферію ядерно-периферійної структури концепту ВІЙНА. До таких понять зараховуємо: оніми на позначення міст та імена історичних осіб, а також основні художні засоби, за допомогою яких відбувається вербалізація концепту ВІЙНА – метафори (38%), алюзії (31%), гіперболи (8%), протиставлення (7%), оксиморони (8%), зменшено-пестливі слова (8%), порівняння (8%), епітети (6%), а також неологізми війни. Аналіз художніх засобів дав змогу виявити, що українські пісні містять значно більше різноманітних художніх засобів, аніж англійські. В англійських піснях частіше використовуються порівняння та протиставлення, а в українських – алюзії. Українські пісні можуть використовувати більше символіки, що є специфічною для української культури та історії. Наприклад, вони можуть

посилатися на козацькі традиції, героїчні подвиги чи національні символи. У той час як англійські пісні можуть використовувати свою власну культурну та історичну символіку. Однак українські пісні більше спрямовані на конкретні історичні події та національний контекст, тоді як англійські пісні частіше висвітлюють проблеми загальносвітового характеру.

Використання метафор та символіки в обох культурах відображає різні шляхи сприйняття й вираження образів війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НАУКОВІ ПРАЦІ

1. Андрущенко В. Пісенна культура українського народу. Слово Просвіти. Від 12–18 березня 2020 р. Ч. 11. С. 6.
2. Антонова О. Структура концепту та способи його вербалізації. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. 2010. № 11. С. 10–13.
3. Антонюк В.С., Полонський Л.Г., Аверченко В.І., Малахов Ю.А. Методологія наукових досліджень: навч. посібник. Київ: НТУУ «КПІ», 2015. 276 с.
4. Барташук О., Ніколаєва А., Тарасюк М. Вербалізація концепту «війна» в романі Г. Вдовиченко «Маріупольський процес». Філологічний дискурс: зб. наук. праць. Хмельницький: ХГПА, 2020. Вип. 11. С. 78–91.
5. Бобул І. Естрадно-вокальне мистецтво в контексті розвитку масової культури. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. 2021. № 3. С. 190–196.
6. Богдан С. Вербалізація війни в епістолярних текстах Лесі Українки. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство. 2014. № 2 (24). С. 43–49.
7. Бойко Н. Специфіка лексико-семантичного поля концепту «війна» в кіноповісті О. Довженка «Україна в огні». Література та культура Полісся. Серія «Філологічні науки». 2021. № 17. С. 116–130.
8. Бондар Н. Образні модифікації концепту війна в текстових просторах братів Тютюнників. Філологічні науки. 2018. № 23. С. 111–118.
9. Брославська Л. Я. Номінативний простір концепту war/війна в американській мовній картині світу Випуск 13. 2016. С. 27–32.
10. Васильєва О., Голубенко Л., Карпенко О. Функційне навантаження ідеонімів. Записки з ономастики. 2018. № 21. С. 117–131.

11. Верьовкін В. В. Відображення уявлень про війну в античній і сучасній мовній свідомості (на матеріалі давньогрецької, латинської, англійської, німецької та української мов). Київ, 2013. 212 с.
12. Верьовкін В. Український пісенний фольклор як сфера вербалізації концепту ВІЙНА. Українська література в загальноосвітній школі. 2012. № 12. С. 42–45.
13. Виткалов С. Народна музична культура як фактор національної самоідентифікації. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. 2020. № 35. С. 252–254.
14. Воробйова О. Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки. Вісник КНЛУ. Серія: Філологія. 2011. Т. 14. № 2. С. 53–64.
15. Габідулліна А.Р., Колесніченко О.Л. Методологія сучасних лінгвістичних досліджень: навчальний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2019. 322 с.
16. Грицюк К., Мельник М. Пісенна творчість на естраді: жанрове різноманіття сучасності. Актуальні дискурси мистецтва естради: традиції та європейська інтеграція: матеріали всеукр. наук. конф. науково-пед. працівників, докторантів, аспірантів, здобувачів, магістрантів та студентів, м. Київ, 21 квіт. 2022 р. Київ, 2022. С. 17–20.
17. Єрмоленко С. Мова і українознавчий світогляд: монографія. Київ: НДІУ, 2007. 444 с.
18. Живіцька І. Мовна картина світу як відображення реальності. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2010. № 4. С. 20–25.
19. Заньковська Г. Методи концептуального аналізу у сучасній когнітивній лінгвістиці. Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія. 2014. № 708-709. С. 82–85.
20. Заремська І. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П.

- Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. 2011. № 7. С. 396–402.
21. Зінкевич Л., Красавіна В. Концепт «війна» у сучасному українському суспільно-політичному дискурсі. Одеський лінгвістичний вісник. Спецвипуск. 2017. С. 70–72.
 22. Каламбет С.В., Іванов Ю.В., Півняк Ю.В. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
 23. Колесник О. Концепт війна в аспекті лінгвосеміотики та лінгвокультурології. Мовні і концептуальні картини світу. 2014. № 48. С. 216–230.
 24. Комар О. Етнокультурна парадигматика національно-маркованих мовних одиниць: автореф. дис. канд. філолог. наук: 10.02.01. Київ, 2009. 17 с.
 25. Копаниця Л. Типологія жанру і принципи аналізу пісенного тексту. Science and Education a New Dimension. Philology. 2019. Т. 7. № 194. С. 41–45.
 26. Корнієнко І. З історії розвитку літературної ономастики. Слов'янський збірник. 2014. № 18. С. 60–68.
 27. Лисиченко Л. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу. Харків: Основа, 2009. 191 с.
 28. Малиневич Л. Вербалізація концепту «війна» у текстах сучасних українськомовних та англomовних пісень. Київ: 2023. С. 499-504
 29. Мартинюк А. Напрями дослідження концептів у сучасній когнітивній лінгвістиці. Науковий вісник Чернівецького університету. 2009. № 475–477. С. 287–292.
 30. Марченко В. Мовленнєво-музичний твір як елемент пісенного дискурсу. Науковий вісник Східноєвропейського університету імені Лесі Українки. 2014. № 4. С. 102–106.
 31. Огар А. Вербалізація концепту ВІЙНА в сучасному художньому дискурсі. Рідне слово в етнокультурному вимірі: збірник наукових праць. 2019. С.38–47.

32. Ороновська Л., Ороновський А., Цап Г. Окремі аспекти розвитку української естрадної пісні у постколоніальний період кінця ХХ – початку ХХІ століття. Мистецтвознавчі записки. Музичне мистецтво. 2021. № 40. С. 145–152.
33. Панченко В. Стилiстичний портрет сучасної пісні. Записки з українського мовознавства. 2019. Т. 2. № 26. С. 62–67.
34. Полюжин М. Типологія й аналіз концептів. Іноземна філологія. 2009. № 1. С. 80–89.
35. Приходько А. Когнітивно-дискурсивні параметри (лінгво)концепту. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. С. 421–426.
36. Сбітнєва Л. Пісенна культура України як джерело духовності українського народу. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2022. № 2(104). С. 126–133. 5(35)
37. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Київ, 2008. 712 с.
38. Скаб М. Концептуалізація сакральної сфери в українській мові. Київ, 2009. 36 с.
39. Ткаченко Г. Глосарій основних ономастичних та когнітивних термінів. Записки з ономастики. 2018. № 21. С. 208–214.
40. Толчєєва Т. Контенсивна типологія сигніфікативних артефактів у різносистемних мовах: дис. ... докт. філол. на ук: 10.02.15. Київ, 2009. 416 с.
41. Фурдичко А. Ціннісні засади народної пісенної творчості та їхня роль у формуванні культури особистості. Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство», 2015. № 32. С. 114–119.
42. Чаплигін О. Творчий потенціал людини: відстановлення до реалізації. (Соціально-філософський аналіз). Харків : Основа, 1999. 277 с.
43. Шевченко О. Методи дослідження концептів. Modern Science: Problems And Innovations: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Стокгольм, Швеція 2020. С. 385–390
44. Яворська Г.М. “Концепт “війна”: семантика і прагматика”. Стратегічні пріоритети. Серія : Філософія. 2016. № 1. С. 14-23.

45. Янчура Д. Функційне навантаження онімів та проблема становлення метамови літературної ономастики. Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. 2018. № 47. С. 108–112.
46. Cohen, D. Methodology for Social and Behavioral Sciences Research: Principles of Investigating Human Problems. London: Routledge, 2018, 367 p.
47. Croft W. & D. Alan Cruse. Cognitive linguistics. Cambridge textbooks in linguistics. Cambridge University Press, 2004, 374 pp.
48. Dickson P. War Slang: American Fighting Words & Phrases Since the Civil War. Brassey's, Inc., 2003. 432 p
49. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. University of Chicago press. 2008. 216 p.
50. Lakoff G. Women, Fire and Dangerous Things. 1987. p.267
51. Pinker S. How the mind works 2015, 688 p.
52. Thagard P. The Cognitive Science of Science: Explanation, Discovery, and Conceptual Change,. Cambridge, MA: MIT Press, 2012. 376p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО ХАРАКТЕРУ

53. Анна Трінчер – Зай. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/6463075.html> (дата звернення: 09.10.2023).
54. Антитіла – Фортеця Бахмут. URL: <https://pisni.ua/antytila-fortetsia-bakhmut> (дата звернення: 13.04.2023).
55. Арсен Мірзоян – Вальс Ірпінь. URL: <https://pisni.ua/arsen-mirzoian-vals-irpin> (дата звернення: 13.04.2023).
56. Гурт Будьмо – Війна 30-ї весни. URL: <https://pesnihi.com/lyrics/g/gurt-budmo/vijna-30-i-vesni.html> (дата звернення: 06.11.2023)
57. Макс Барських – Хай буде весна. URL: <https://genius.com/Max-barskih-will-be-spring-lyrics> (дата звернення: 13.04.2023).

58. Мія Рамарі – Гості. URL: <https://genius.com/Mia-ramari-guests-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
59. Океан Ельзи – Квіти мінних зон. URL: <https://pisni.ua/ocean-elzy-kvity-minnykh-zon> (дата звернення: 06.11.2023)
60. Alice Change – Не вистачає кисню. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/3451766.html> (дата звернення: 06.11.2023)
61. alyona alyona - Чому? (feat. Jerry Heil). URL: <https://genius.com/Alyona-alyona-why-lyrics> (дата звернення: 13.04.2023).
62. Amelica Ocean – Не брати, а кати. URL: <https://tekst-pisni.com/amelika-ocean-ne-braty-a-katy/> (дата звернення: 06.11.2023)
63. Bob Dylan – Masters of War. URL: <https://genius.com/Bob-dylan-masters-of-war-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
64. Black Sabbath – War pigs. URL: <https://genius.com/Black-sabbath-war-pigs-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
65. Dan Bern – Jerusalem. URL: <https://genius.com/Dan-bern-jerusalem-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
66. Dire Straits – Brothers in Arms. URL: <https://genius.com/albums/Dire-straits/Brothers-in-arms> (дата звернення: 06.11.2023)
67. Edwin Starr – War. URL: <https://genius.com/Edwin-starr-war-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
68. Glen Campbell – Galveston. URL: <https://genius.com/albums/Glen-campbell/Galveston> (дата звернення: 06.11.2023)
69. How does the grass grow? - David Bowie. URL: <https://genius.com/David-bowie-how-does-the-grass-grow-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
70. Jackson Brown – The Drums of War. URL: <https://genius.com/Jackson-browne-the-drums-of-war-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
71. Jerry Heil – Мрія. URL: <https://lyricstranslate.com/uk/jerry-heil-mriya-lyrics.html> (дата звернення: 13.04.2023).

72. Jimmy Cliff – Vietnam. URL: <https://genius.com/Jimmy-cliff-vietnam-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
73. Johnny Horton – The Battle of New Orleans. URL: <https://genius.com/Johnny-horton-the-battle-of-new-orleans-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
74. KALUSH x SKOFKA – Батьківщина. URL: <https://genius.com/Skofka-homeland-lyrics> (дата звернення: 13.04.2023).
75. Leonard Cohen – The Partisan. URL: <https://genius.com/Leonard-cohen-the-partisan-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
76. Leonard Cohen – There is war. URL: <https://genius.com/Leonard-cohen-there-is-a-war-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
77. LESAN – Українці борять. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/8451611.html> (дата звернення: 06.11.2023)
78. Mountain Breeze – Окупанту. URL: <https://folkfront.com.ua/2022/05/11/zablukav-okupant/> (дата звернення: 06.11.2023)
79. NK – Я – Україна. URL: <https://pisni.ua/nk-nastia-kamenskykh-ya-ukraina> (дата звернення: 13.04.2023).
80. Pink – Dear Mr. President. URL: <https://genius.com/P-nk-dear-mr-president-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
81. Radiohead – Harry Patch (In Memory Of) URL: <https://genius.com/Radiohead-harry-patch-in-memory-of-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
82. Scorpions – Wind of change. URL: <https://genius.com/Scorpions-wind-of-change-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
83. Selena Gomez – Kill 'em with kindness. URL: <https://genius.com/Selena-gomez-kill-em-with-kindness-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
84. SHUMEI – Тривога. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/6445353.html> (дата звернення: 13.04.2023).
85. SKOFKA - Не забудем і не пробачим. URL: <https://pisni.ua/skofka-ne-zabudem-i-ne-probachym> (дата звернення: 13.04.2023).

86. SKOFKA – Чути гімн. URL: <https://genius.com/Skofka-hear-the-anthem-lyrics> (дата звернення: 13.04.2023).
87. Tember Blanche – Ненародженим. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/4446685.html> (дата звернення: 06.11.2023)
88. The Beatles – Back in the U.S.S.R. URL: <https://genius.com/The-beatles-back-in-the-ussr-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
89. The Cranberries – Zombie. URL: <https://genius.com/The-cranberries-zombie-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
90. The Rolling Stones – Gimme Shelter. URL: <https://genius.com/The-rolling-stones-gimme-shelter-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)
91. Toby Keith – The Courtesy of Red, Blue and White (The Angry American). URL: <https://genius.com/Toby-keith-courtesy-of-the-red-white-and-blue-the-angry-american-lyrics>
92. TVORCHI – Боремося. URL: <https://pisni.ua/tvorchi-boremosia> (дата звернення: 06.11.2023)
93. Wellboy – Ворогів на ножі. URL: <https://pisni.ua/wellboy-vorohiv-na-nozhi> (дата звернення: 06.11.2023)
94. Wishful Thinking – Hiroshima. URL: <https://genius.com/Wishful-thinking-hiroshima-lyrics> (дата звернення: 06.11.2023)

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

95. **Дротянко Л.** Філософські проблеми мовознавства: навч. посібник. Київ: Вид. центру КНЛУ, 2002. 161 с.
96. **Жайворонок В.** Війна. *Антологія знаків української етнокультури: словник-довідник.* Київ: Наукова думка, 2018. С. 96.
97. **Жуковська В.** Вступ до корпусної лінгвістики: навч. посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2013. 142 с.
98. **Етимологічний словник української мови:** В 7 т. Т. 1 : А–Г. Київ : Наукова думка, 1982. 632 с.

99. **Кочерган** М. Загальне мовознавство. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 464 с.
100. **Кочерган** М. П. Основи зіставного мовознавства: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. 424 с.

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

101. **Етимологічний** словник англійської мови Oxford English Dictionary. URL: https://www.oed.com/dictionary/war_n1?tl=true&tab=etymology (дата звернення: 08.10.2023)
102. Карпенко Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження. URL: <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Karpen4.pdf> (дата звернення: 11.04.2023).
103. **Словник** української мови: у 11 томах. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 11.04.2023).
104. **Словник** англійської мови Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 07.09.2023)
105. **Тезаурус** англійської мови. URL: <https://dictionary.cambridge.org/thesaurus/> (дата звернення: 08.10.2023)
106. **Тезаурус** англійської мови. URL: <https://www.merriam-webster.com/thesaurus/war> (дата звернення: 08.10.2023)

ДОДАТКИ

Художні засоби-вербалізатори концепту ВІЙНА в українських піснях

Пісня	Художній засіб	Приклади
KALUSH x SKOFKA – Батьківщина	Алюзія Метафора	« <i>Наші Січові стрільці добре ворога січуть</i> » « <i>Наша Батьківщина б'ється гордо</i> »
<i>alyona alyona - Чому?</i> (feat. Jerry Heil)	Метафора Гіпербола	« <i>Кому Бог відкриє карман, повний істини?</i> » « <i>Вирвіть мені серце, люди, адже я не робот</i> »
<i>Jerry Heil – #МРІЯ</i>	Метафора Алюзія + Метафора	« <i>Увесь світ дивиться на мій дім крізь ящик</i> » « <i>Вони можуть розбомбити Щастя</i> <i>Вони можуть розстріляти «Мрію»»</i> »
<i>SKOFKA - Не забудем і не пробачим</i>	Оксиморон Зменшено-пестливе слово	« <i>«Рускій мір» позорить сам себе, позорить навіть війни</i> » « <i>Радий бачить, як горить ваш танчик</i> »
<i>SKOFKA - ЧУТИ ГІМН</i>	Протиставлення	« <i>В небі свист, але чути</i>

		тобою»
<i>Mountain Breeze – Окупанту</i>	Алюзія	«Зустрічають мордор сходу Як засохло в горлі Пригощайся на здоров'я Фірмове « Бандера смузі»»
<i>Amelica Ocean – «Не брати, а кати»</i>	Протиставлення Градація	«Ви – це ті, кого обходять, Кого краще не чіпати, Ваше серце – то камінь, Не брати, а кати» «Кажуть, що вони більші , Кажуть, що вони старші І нажали на курок. Відтяли, забрали»

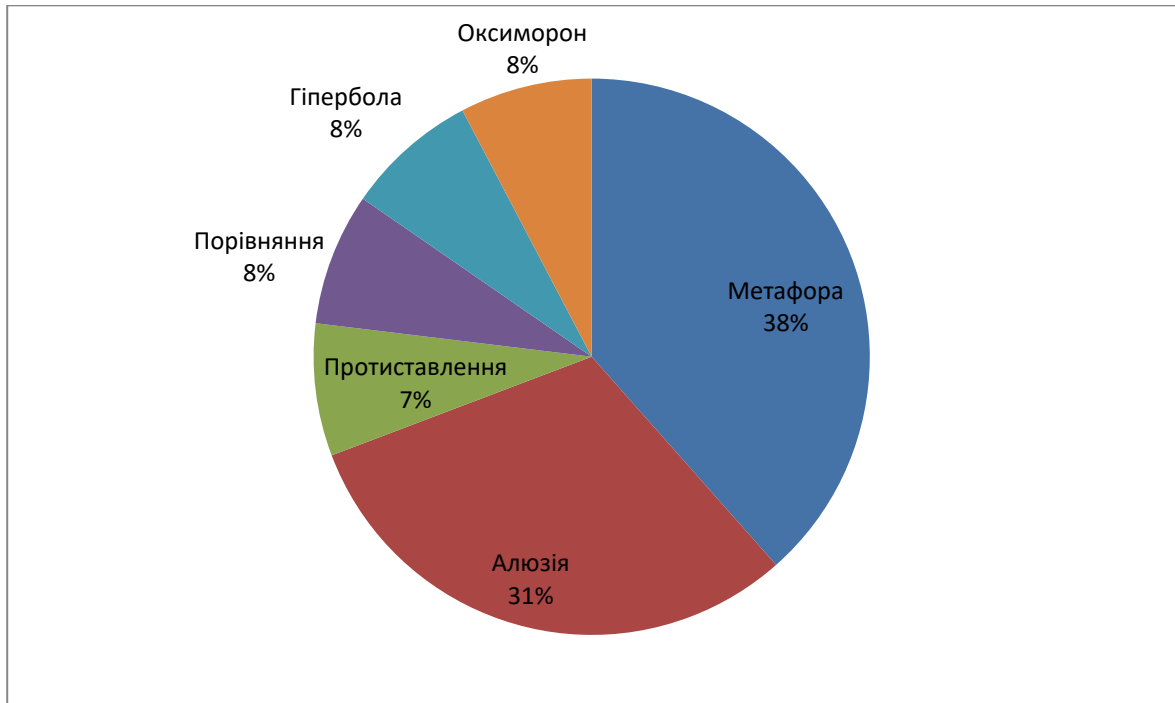
Універсальні засоби вербалізації концепту ВІЙНА

Військові поняття (ФРОНТ, БІЙ, КУЛІ, ТАНК, ЗБРОЯ, ВИСТРІЛИ, ПОВІТРЯНА ТРИВОГА, ВОГОНЬ, РОЗБОМБИТИ, РОЗСТРІЛЯТИ, ПРИСТРЕЛИТИ, ВБИТИ), BATTLE, SOLDIER, GUN, ENEMY, BOMB, PEACE, HELMET, TANK, FIGHT, DESTRUCTION, FIRE, BULLET, FREEDOM, PROTEST, STRIKE).

фізичні та емоційні стани людини (СМЕРТЬ, КРОВ, РАНИ, БІЛЬ, СЛЬОЗИ, ЛЮТЬ), (BLOOD, GRIEF, MURDER, RAPE, DEAD, CRY).

бінарні опозиції (ВІРА, СВОБОДА, ПРАВДА, МИР, ДОБРО, ЛЮБОВ, ВОЛЯ протиставляється ЗЛУ, НЕЧИСТОТІ та ВОРОГУ), (LIFE, FREEDOM, LOVE, LIGHT and DEATH, DESTRUCTION, EVIL, ANGER).

Відсоткове співвідношення частоти використання художніх засобів як способу вербалізації концепту ВІЙНА в українських та англійських піснях

Таблиця візуального представлення етапів та методів роботи

Етап	Метод
1	Методи спостереження, узагальнення, індукції та дедукції, описовий метод, метод суцільної вибірки та аналіз дефініцій.
2	Метод спостереження, дедуктивний і системний методи.
3	Описовий метод, дедуктивний та індуктивний методи, метод спостереження.
4	Зіставний метод та описовий метод, метод суцільної вибірки, компонентний аналіз
5	Метод спостереження, а також метод кількісного аналізу
6	Системний метод

Концептуальні метафори, що відображають концепт ВІЙНА в англомовній картині світу

Пісня та автор	Метафора
<i>Edwin Starr – War (What Is It Good For?)</i>	It ain't nothing but a heart-breaker (1) (War) Friend only to The Undertaker (2) Oh, war it's an enemy (3) to all mankind 'Cause it means destruction (4) of innocent lives War means tears (5) to thousands of mother's eyes
<i>BOB Dylan – Masters of War</i>	Come you masters of war (6) You that build the big guns You that build the death planes
<i>Radiohead – Harry Patch (In Memory Of)</i>	I've seen hell (7) upon this Earth
<i>Wishful Thinking – Hiroshima</i>	And the world remembers (8) his face Remembers the place was
<i>Scorpions – Wind of change</i>	An August summer night, soldiers passing by Listening to the wind of change (9) The future's in the air (10), I can feel it everywhere
<i>Jackson Brown – The Drums of War</i>	Roll out the drums of war (11) Roll up the cover of the killing floor (12)

<p><i>Selena Gomez – Kill 'em with kindness</i></p>	<p>Your lies are bullets (13), your mouth's a gun (14) No war and anger was ever won</p>
<p><i>The Cranberries – Zombie</i></p>	<p>When the violence causes silence We must be mistaken</p>
<p><i>Dire Straits – Brothers in Arms</i></p>	<p>Through these fields of destruction (15) Baptisms of fire (16) I've witnessed your suffering As the battle raged high</p>
<p><i>Black Sabbath – War pigs</i></p>	<p>Generals gathered in their masses Just like witches at black masses Evil minds (17) that plot destruction Sorcerer of death's construction (18) In the fields, the bodies burning As the war machine keeps turning Death and hatred (19) to mankind On their knees, the war pigs crawling (20) Begging mercy for their sins</p>

<i>Dire Straits – Brothers in Arms</i>	Гіпербола	<i>“Now the sun's gone to hell and The moon's riding high”</i>
<i>Bob Dylan – Masters of War</i>	Анафора	<i>“You that build the big guns You that build the death planes You that build all the bombs You that hide behind walls You that hide behind desks”</i>
<i>Dan Bern – Jerusalem</i>	Гіпербола	<i>“And watch the ashes Fly up to Heaven”</i>
<i>Jimmy Cliff – Vietnam</i>	Порівняння	<i>“Don't forget, he said to tell my sweet Mary Her golden lips as sweet as cherries”</i>
<i>Wishful Thinking – Hiroshima</i>	Алюзія	<i>“Fly metal bird to Hiroshima And away your load”</i>
<i>David Bowie – How does the grass grow?</i>	Протиставлення + Асонанс	<i>“Where do the boys lie Mud mud mud How does the grass grow”</i>

	Епитет	<p><i>Blood blood blood”</i></p> <p><i>“But I lived a blind life</i></p> <p><i>A white face in prison”</i></p> <p><i>“Waiting with my red eyes</i></p> <p><i>And my stone heart”</i></p>
--	--------	---